

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Факультет суспільно-гуманітарних наук

Кафедра історії України

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи
Олексій ЖИЛЬЦОВ
2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Новітня історія України»

для студентів

спеціальності: 032 Історія та археологія

рівня вищої освіти: першого (бакалаврського)

освітньої програми: 032.00.02 Історія та археологія

Київ - 2023

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти

Програма 1956/23
Жильцов
(підпис) (орієнтація, ініціали)

« » 2023 р.

Розробник: Бонь Олександр Іванович, доцент кафедри історії України Київського університету імені Бориса Грінченка.

Викладач:

Бонь Олександр Іванович, доцент кафедри історії України Київського університету імені Бориса Грінченка

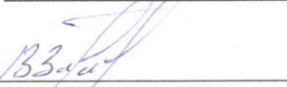
Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри історії України
Протокол від 5 жовтня 2022 року № 2.

Завідувач кафедри історії України Гедьо А.В.

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми
05.10. 2022 р.

Гарант освітньої програми Саган Г.В.

Робочу програму перевірено 05.10. 2022р.

Заступник декана Завадський В.М.

Пролонговано:

на 2023/2024 н. р. (А.В.Гедьо), « 28 » 08 2023р., протокол
№ 01

на 20__/20__ н. р. _____ (_____), « ____ » ____ 20__ р., протокол
№ ____

на 20__/20__ н. р. _____ (_____), « ____ » ____ 20__ р., протокол
№ ____

на 20__/20__ н. р. _____ (_____), « ____ » ____ 20__ р., протокол
№ ____

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
<i>«Новітня історія України»</i>		
<i>Вид дисципліни</i>	<i>обов'язкова</i>	
<i>Мова викладання, навчання, оцінювання</i>	<i>українська</i>	
<i>Загальний обсяг кредитів / годин</i>	<i>4 / 120</i>	
<i>Курс</i>	<i>3</i>	<i>-</i>
<i>Семестр</i>	<i>5</i>	<i>-</i>
<i>Кількість змістових модулів з розподілом:</i>	<i>4</i>	
<i>Обсяг кредитів</i>	<i>4</i>	<i>-</i>
<i>Обсяг годин, у тому числі:</i>	<i>120</i>	<i>-</i>
<i>Аудиторні</i>	<i>42</i>	<i>-</i>
<i>Модульний контроль</i>	<i>8</i>	<i>-</i>
<i>Семестровий контроль</i>	<i>30</i>	<i>-</i>
<i>Самостійна робота</i>	<i>40</i>	<i>-</i>
<i>Форма семестрового контролю</i>	<i>екзамен</i>	<i>-</i>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

В умовах демократизації суспільства підвищується інтерес до історичного минулого нашого народу, постають питання про повернення до витоків української державності та формування національної свідомості і гідності громадянина-патріота суверенної Української держави.

Метою викладання навчальної дисципліни є відтворення історичного шляху українського народу з 1917 р. до сьогодні, допомога студентам зрозуміти ключові проблеми періоду, ознайомити з основною історіографією та джерелами.

Основними завданнями є ознайомлення з новими підходами до вивчення вітчизняної історії означеного періоду; засвоєння комплексу знань про Україну 1917-2017 рр., формування історичної культури у студентів; формування сучасних підходів та методик історичного дослідження, сприяти формуванню уміння аналізувати, узагальнювати з метою вироблення власної точки зору.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен оволодіти наступними компетентностями:

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії

та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

Спеціальні
(фахові, предметні)
компетентності
(СК)

СК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК 2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

СК 3. Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливості використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією.

СК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

СК 5. Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК 6. Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.

СК 7. Здатність використовувати фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історико-культурної спадщини.

СК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

3. Результати навчання за дисципліною

ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

- ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.
- ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.
- ПРН 7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.
- ПРН 9. Мати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України.
- ПРН 10. Застосовувати сучасні методики у процесі популяризації історії та археології, а також здійсненні різних видів педагогічної діяльності.
- ПРН 11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.
- ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.
- ПРН 14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.
- ПРН 19. Знання теоретичних основ філософської науки, розуміння ключових етапів історії філософії, вміння аналізувати історичні явища крізь призму філософського світогляду з урахуванням етапів розвитку світоглядних концептів в минулому.

4. Структура навчальної програми
Тематичний план для денної форми навчання

Назви змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна					Самостійна робота
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль I. Українська національна революція (1917 – 1921 рр.).							
Тема 1. Українська революція: доба Центральної Ради. Гетьманський режим.	11	2	2	2			5
Тема 2. Друга УНР періоду Директорії. Західноукраїнська народна республіка	9	2	2				5
Модульний контроль	2						
Разом	22	4	4	2			10
Змістовий модуль II. Українські землі в складі СРСР (1921-1939 рр.). Українські землі в складі Польщі, Румунії та Чехословаччини (1921-1939 рр.).							
Тема 3. Україна в складі СРСР у 1920 роках.	6	2	2				2
Тема 4. Сталінська модернізація радянської України	8	2	2				4
Тема 5. Західноукраїнські землі в 1920-1930 роках. Культура і церква в Україні в 1920-1930 роках	10	2	2	2			4
Модульний контроль	2						
Разом	26	6	6	2			10
Змістовий модуль III. Україна в роки Другої світової війни (1939 -1945 рр.). Україна у період пізнього сталінізму. Період десталінізації. “Відлига”. (1945-1964 рр.).							
Тема 6. Україна в роки Другої світової війни (1939 – 1945 рр.).	8	2	2				4
Тема 7. Україна у період пізнього сталінізму (1945 -1953 рр.).	4	2					2
Тема 8. Україна в період десталінізації. Відлига (1953 - 1964 рр.).	8	2		2			4
Модульний контроль	2						
Разом	22	6	2	2			10
Змістовий модуль IV. Часи застою і кризи радянського суспільства (1964-1985 рр.). Україна в період перебудови і незалежності (1985-1991 рр.). Україна в умовах незалежності (1991 -2023 рр.).							
Тема 9. Україна в період застою і кризи радянського суспільства (1964 – 1985 рр.).	9	2	2				5

Україна в період перебудови і незалежності (1985-1991 рр.).							
Тема 10. Україна в умовах незалежності (1991 - 2023 рр.)	9	2		2			5
Модульний контроль	2						
Разом	20	4	2	2			10
Підготовка до проходження контрольних заходів	30						
Усього	120	20	14	8			40

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль I. Українська національна революція (1917 – 1921 рр.).

Тема 1. Українська революція: доба Центральної Ради.

Гетьманський режим.

Історіографія проблеми. Соціально-економічне становище українських земель напередодні Лютневої буржуазно-демократичної революції в Росії. Соціальні верстви українського суспільства, їх становище, економічні, соціальні і політичні прагнення. Партії і рухи загальноросійські та українські, їх програми і тактика. Лютнева революція в Росії. Реорганізація системи управління на Україні. Політика Тимчасового уряду щодо України. Піднесення національно-визвольного руху на Україні під впливом подій у Петрограді. Створення Центральної Ради, її соціальна база, програма, тактика. М. С. Грушевський, В. К. Винниченко.

Формування Рад робітничих, селянських і солдатських депутатів. Вплив на Ради політичних партій і рухів. Політична і соціальна орієнтація Рад. Консолідація воїнів-українців. Перші кроки Центральної Ради на шляху організації державності. Звернення "До українського народу". Мітинги і маніфестації в Києві. Всеукраїнський Національний Конгрес 7-8 квітня 1917 р., його рішення. Реорганізація Центральної Ради. Підтримка Центральної Ради I Всеукраїнським військовим та Всеукраїнським селянським з'їздами, з'їздами духовенства, вчителів, кооператорів та ін. Активізація національно-культурних організацій. Перші кроки українізації.

Прагнення Центральної Ради добитись автономії України в межах демократичної Росії. Переговори з Тимчасовим урядом і Петроградською Радою. II Всеукраїнський військовий з'їзд. С.В. Петлюра. Перший Універсал Центральної Ради. Генеральний секретаріат, його особовий і партійний склад. Декларація Генерального секретаріату Центральної Української Ради. Стаття В.І. Леніна "Україна". Ставлення політичних партій і організацій до проголошення автономії України. Продовження переговорів з Тимчасовим урядом. "Декларація" Тимчасового уряду і другий Універсал Центральної Ради. Розширення національного складу Центральної Ради. Реорганізація Генерального секретаріату. Липневі події в Петрограді. Новий склад Тимчасового уряду і його ставлення до Центральної Ради. Інструкція Тимчасового уряду Генеральному секретаріатові

/серпень 1917 р./ Нова реорганізація Генерального секретаріату. Загострення відносин між Центральною Радою і московським урядом. З'їзд Народів у Києві /21-28 вересня/.

Україна в умовах загальної революційної кризи в країні. Соціально-економічне і політичне становите. Жовтневий більшовицький переворот у Петрограді. Перші декрети Радянської влади. "Декларація прав народів Росії". Збройні виступи проти органів Тимчасового уряду в Києві, Вінниці та інших містах. Перехід влади до рук Центральної Ради. Ставлення Раднаркому Росії до автономії України. Ставлення Центральної Ради до більшовицького уряду. Третій Універсал Центральної Рад». Проголошення Української Народної Республіки /УНР/. Соціально-економічна, політична і національна програма Універсалу. Вибори до Установчих зборів на Україні та їх результати.

Причини загострення відносин між Радянським урядом і Центральною Радою. В.І. Ленін. "Маніфест до українського народу із ультимативними вимогами до Української Ради". Відповідь Центральної Ради на ультиматум. I Всеукраїнський з'їзд Рад та його рішення. Встановлення Радянської влади на місцях. Провідні діячі Радянської влади на Україні: Ф.А. Сергєєв /Артем/, Є.Б. Бош, Г.Л. П'ятаков та ін. Січневе збройне повстання в Києві Участь військ Радянської Росії в боротьбі між Радянською владою України і Центральною Радою. Четвертий Універсал Центральної Ради. Дипломатичні зносини Української Народної Республіки з Радянською Росією та іншими країнами. Участь України в переговорах у Брест-Литовську. Підписання представниками Центральної Ради договорів з Німеччиною, Австро-Угорщиною, Туреччиною і Болгарією. Економічна угода Центральної Ради з Німеччиною і Австро-Угорщиною. Вступ німецьких та австро-угорських військ на територію України. Створення ЦВК Рад України надзвичайного комітету оборони. Початок опору окупаційному режиму. Причини падіння Центральної Ради.

Доба Гетьманату. Історіографія проблеми. Гетьманський переворот. Уряд гетьмана П. Скоропадського, його склад, внутрішня і зовнішня політика. Переговори з РРФСР про підписання мирного договору, визначення кордонів і розв'язання питань про економічні зв'язки, борги, фінанси і т.п. Опозиція гетьманському урядові. Створення міжпартійного блоку –Українського Національно-Державного Союзу, його склад, завдання і діяльність. Розгортання повстансько-партизанської боротьби проти воєнного режиму і гетьманської влади. I з'їзд КП/б/У і утворення Компартії України. Кінець Гетьманату

Тема 2. Друга УНР періоду Директорії.

Західноукраїнська народна республіка

Історіографія проблеми. Прихід до влади Директорії. Внутрішня і зовнішня політика. Створення УАПЦ. Акт злуки УНР і ЗУНР 22 січня 1919 р. та його значення. Другий наступ

більшовиків на Україну. Зміцнення Радянської влади на Україні в 1919 р. Декларація Радянського уряду від 25 січня 1919 р. Реорганізація уряду. Х.Г. Раковський. III Всеукраїнський з'їзд Рад. Перша Радянська Конституція України. Г. Петровський. Боротьба Директорії та УГА проти Радянської влади. Похід на Київ. Захоплення території України військами генерала Денікіна. Організація боротьби проти денікінців. Конфлікт між самостійниками петлюрівцями і великодержавниками денікінцями. Війська УНР і ЗУНР у боротьбі з денікінцями. Перехід УГА на бік Червоної Армії. Розпад Директорії. Гуцульська і Лемківська республіки. Уряд УНР у вигнанні.

Національно-визвольний рух на західноукраїнських землях і боротьба за возз'єднання. Історіографія проблеми. Національно-визвольний і революційний рух у Галичині, Буковині та Закарпатській Україні. Створення Української Національної Ради у Львові та Українського Крайового Комітету в Чернівцях. Проголошення Західноукраїнської Народної Республіки /ЗУНР/. Політичні перетворення в Західній Україні. Захист ЗУНР від експансії польської буржуазії в листопаді 1918 - липні 1919 рр. Українська Галицька Армія. Перехід Закарпаття до складу Чехословацької Республіки.

Змістовий модуль II. Українські землі в складі СРСР (1921-1939 рр.). Українські землі в складі Польщі, Румунії та Чехословаччини (1921-1939 рр.).

Тема 3. Україна в складі СРСР у 1920 роках.

Історіографія проблеми. Звільнення України від денікінських військ. Остаточне відновлення Радянської влади. Всеукраїнський революційний комітет. Відновлення діяльності Раднаркому України. Україна в період війни проти білополяків та Врангеля. Варшавський договір Петлюри з Пілсудським. Білополяки в Києві. Наступ радянських військ на Варшаву. Діяльність Галицького революційного комітету. Галицька Соціалістична Радянська Республіка. Ризький мирний договір. Окупація Північної Буковини Румунією, Закарпаття Чехословаччиною, Східної Галичини Польщею. Ліквідація врангелівського фронту. Соціально-економічні перетворення в роки громадянської війни. Політика воєнного комунізму. Земельна політика Радянської влади. Незадоволення селянства політикою продрозверстки. Селянський антибільшовицький рух. Н.І. Махно. О. Григор'єв.

Початок мирного будівництва. Соціально-економічне і політичне становите в перші роки після закінчення громадянської війни. Перехід до нової економічної політики. Голод 1921-1922 рр. на Україні. Міжнародна допомога голодуючим. Міжреспубліканські зв'язки в роки громадянської війни і в перші роки мирного будівництва. Міжнародне визнання України. Зовнішньополітична діяльність уряду УСРР.

Соціально-економічне і політичне становище України напередодні вступу в СРСР. Економіка. Соціальна структура. Політична система. Ревтрибунали. Партії і громадські організації.

Утворення СРСР. Союзний договір 1922 р. і його основні положення Перша Конституція СРСР. IX Всеукраїнський з'їзд Рад. Зміни в Конституції УРСР.

Українізація державних, партійних і громадських установ, утворення національних сільрад і районів.

Відбудова народного господарства на засадах непу. Відродження ринку. Товарно-грошові відносини. Госпрозрахунок. Промислова кооперація. Оренда. Приватний капітал. Грошова реформа. Економічні методи управління.

Відродження сільського господарства. Особливості переходу до продовольчого податку на Україні. Соціальні наслідки аграрних перетворень,

Соціальна структура українського села, основні категорії селянства. Спроби розвитку колективних форм господарювання та їх наслідки. Політика Радянської влади щодо заможних селян. Податкова політика. Хлібозаготівлі.

Тема 4. Сталінська модернізація радянської України

Здійснення індустріалізації: цілі, методи, труднощі, соціально-економічні наслідки. Участь України в індустріалізації інших республік Союзу.

Згорання непу у 1927-1929 рр. Ідейно-політична боротьба в правлячій партії з питань економічної політики. Адміністративно-командна система та її вплив на економічне і духовне життя країни. Утворення на Україні однопартійної системи. Компанія проти О.Я. Шумського. "Національне ухильництво" в КП/б/У. М.О. Скрипник. Волобуєвщина.

Сільське господарство України в кінці 1920 рр. Концепції його реорганізації. Колективізація селянства і ставлення до неї різних верств українського села. Проблема "куркуля". „Бабські бунти”. Антиколгоспні селянські збройні повстання. Соціально-економічні та національно-політичні аспекти селянської політики сталінського режиму на Україні. Причини, наслідки та національно-політичні аспекти голодомору 1932-1933 рр. Соціально-економічні і політичні наслідки колективізації. Політичні процеси на Україні в 1920-30 рр. Західноукраїнська еміграція в УРСР та її доля. Україна напередодні Другої світової війни.

Тема 5. Західноукраїнські землі в 1920-1930 роках.

Культура і церква в Україні в 1920-1930 роках

Історіографія проблеми. Соціально-економічне і політичне становища західноукраїнських земель у складі Польщі. Національно-визвольний рух. Українське національно-демократичне

об'єднання. Діяльність КПЗУ. Створення Організації Українських Націоналістів (ОУН). С. Бандера, А. Мельник. Український таємний університет у Львові. Репресії проти українського населення.

Становище церкви. Митрополит А. Шептицький. Взаємини ГКЦ і українського націоналістичного руху. Православна церква на Волині, Холмщині, Берестейщині. Боротьба ОУН проти польського окупаційного режиму.

Становище українців у складі Румунії: політика румунізації, діяльність українських політичних партій. Автономія Закарпаття в Чехословаччині - "Підкарпатська Русь". Мюнхенська угода. Вибори до сейму Карпатської України і проголошення її незалежності 15 березня 1939 р. Карпатська Січ. Окупація Закарпаття Угорщиною.

Культурне будівництво на Україні. Освіта. Ліквідація неписьменності. А.С. Макаренко. Професійно-технічна освіта. Вища і середня спеціальна освіта. Політика українізації навчальних закладів та культурно-освітніх установ.

Наука. В. Вернадський, Л. Ландау, М. Боголюбов, Ю. Кондратюк, О. Богомолець, М. Грушевський, Д. Багалій, Д. Яворницький, М. Яворський. Перші дійсні члени Академії наук України.

Література. М. Хвильовий, В. Блакитний, О. Вишня, П. Тичина, М. Бажан, М. Куліш, І.Ле, З.Тулуб, О. Корнійчук, І. Кочерга, В. Сосюра, М. Рильський, Ю. Яновський.

Театр. Л. Курбас, Н. Ужвій, Я. Мамонтов. Музика. Г. Верьовка, Л. Ревуцький, Б. Гмиря. Кіномистецтво. О. Довженко, І. Кавалерідзе. Розвиток образотворчого мистецтва, архітектури, скульптури. Репресії у відношенні до діячів української культури. "Розстріляне відродження".

Створення Української автокефальної церкви. Всеукраїнські церковні собори. Діяльність і загибель священників та ієрархів УАПЦ. В. Липківський. Становище Російської православної церкви. Антирелігійна і антицерковна боротьба більшовицького режиму.

Змістовий модуль III.

Україна в роки Другої світової війни (1939 -1945 рр.). Україна у період пізнього сталінізму. Період десталінізації. "Відлига". (1945-1964 рр.).

Тема 6. Україна в роки Другої світової війни (1939 – 1945 рр.).

Історіографія та джерела теми. Причини Другої світової війни. Західна Україна в колі геополітичних інтересів Німеччини і Радянського Союзу. Пакт про ненапад між СРСР і фашистською Німеччиною. Таємний протокол до пакту про розподіл сфер впливу на українських землях. Загострення німецько-польських відносин. Активізація українського питання. Напад фашистської Німеччини на Польщу. Військові дії Червоної Армії на західноукраїнських землях. Радянсько-німецький договір про дружбу і кордони. Приєднання до УРСР Західної України. Оформлення їх державно-політичного і територіального статусу. Утвердження сталінського

тоталітарного режиму на західноукраїнських землях. Розкол в ОУН. Включення до складу УРСР Північної Буковини та українських придунайських земель. Напад фашистської Німеччини на СРСР. Україна у плані "Барбаросса". Мобілізація економічного, суспільно-політичного і воєнного потенціалу країни на відсіч ворогу. Евакуація народного господарства і частини населення в східні райони країни. Відступ Червоної Армії та його причини. Стратегічні плани та співвідношення сил. Прикордонні битви в Західній Україні. Оборона Києва, Одеси, Севастополя. Керченсько-Феодосійська операція. Причини невдач РСЧА влітку – восени 1941 р. Харківська операція 1942 р. Розгром німецьких агресорів під Москвою. Фашистська окупація України. Встановлення німецько-фашистського "нового порядку". Управління окупованими територіями. Геноцид народів України. Окупанти і місцеве населення. Проста людина в умовах війни. Українські оstarбайтери у роки Другої світової війни.

Рух опору фашистським загарбникам. Підпільні організації і партизанські загони. Похідні групи ОУН. Створення та діяльність УПА. Посилення визвольної боротьби на окупованій території України під впливом перемог Червоної Армії під Сталінградом, Курськом, на Лівобережній Україні. Партизанські краї і зони. Діяльність Українського штабу партизанського руху.

Звільнення України від німецько-фашистських окупантів. Початок визволення України. Битва за Дніпро та Київ. Операції: Корсунь-Шевченківська, Кримська наступальна, Львівсько-Сандомирська, Ясько-Кишинівська, Карпато-Ужгородська Бойові дії УПА проти частин Червоної Армії. Початок відбудови народного господарства. Втрати України в роки Другої світової війни.

Перенесення військових дій Червоної Армії на кордони СРСР. Закінчення Другої світової війни. Вклад України в розгром гітлерівської Німеччини та її сателітів. Уроки другої світової війни.

Тема 7. Україна у період пізнього сталінізму (1945 -1953 рр.)

Історіографія та джерела теми. Геополітичні наслідки Другої світової війни. Повоєнне визначення кордонів та зміни у складі населення. Україна – одна із фундаторів ООН. Соціально-економічний розвиток України в умовах переходу до мирного будівництва. Наслідки війни та німецько-фашистської окупації в Україні. Відбудова промисловості і сільського господарства. Голод в Україні 1946-1947 рр. Колективізація в західній областях республіки, її особливості.

Проблеми розвитку народного господарства України в середині 1950-х років. Посилення застійних тенденцій в соціально-економічному житті республіки. Посилення кризових явищ в економіці. Суперечливий характер суспільно-політичного життя. Постанови 1946-1948 рр. з питань літератури та мистецтва. «Жданівщина». «Наукові дискусії» з філософії, політекономії, мовознавства та біології. Кампанія боротьби із «космополітизмом» та «низькопоклонством перед

Заходом». Сталінська антинаціональна політика в Україні. Заборона греко-католицької церкви. Репресії кінця 1940-початку 1950-х рр. Початок десталінізації. Входження Криму до складу України.

Посилення репресивного режиму в Західній Україні, його вплив на загострення політичної, братовбивчої війни. Політична платформа і тактика боротьби ОУН-УПА в 1945-1953 рр. Репресивні дії радянських каральних органів, депортація населення західних областей України.

Тема 8. Україна в період десталінізації. Відлига (1953 - 1964 рр.).

Історіографія та джерела теми. Смерть Сталіна і зміни в офіційній політиці радянського керівництва. М. Хрущов та перші кроки до лібералізації суспільно-політичного життя в Україні. Соціальна політика. Соціальні реформи. Динаміка матеріального рівня життя населення. Хрущовські реформи: реформування управління промисловістю, утворення раднаргоспів, заходи щодо розвитку сільського господарства. Суперечливі процеси в освіті та науці. Національно-культурне відродження. «Шестидесятники.» І. Драч, Д. Павличко, Л. Костенко, В. Симоненко, І. Дзюба та інші. Україна на міжнародній арені. Усунення від влади М. Хрущова.

Змістовий модуль IV.

Часи застою і кризи радянського суспільства (1964-1985 рр.).

Україна в період перебудови і незалежнення (1985-1991 рр.).

Україна в умовах незалежності (1991 -2019 рр.).

Тема 9. Україна в період застою і кризи радянського суспільства (1964 – 1985 рр.).

Україна в період перебудови і незалежнення (1985-1991 рр.).

Історіографія та джерела теми. Л. Брежнєв і Україна. Проголошення принципу «колективного керівництва». Компартійно-радянська номенклатура України у відносинах з центром. Реформа Лібермана-Косигіна 1965 р. Криза комуністичної ідеології. Концепція «розвинутого соціалізму». Конституція СРСР 1977 р. і УРСР 1978 р. Дисидентський рух в Україні. Визначення, течії, хронологічні рамки, періодизація. Правозахисний рух. Самвидав. Українська Гельсінська група. Діяльність в Україні П. Шелеста, В. Щербицького. Радянські Конституції і Україна. Відносини між керівництвом України та союзним центром. Україна і "холодна" війна. Нарощення військово-промислового комплексу. Посилення бюрократичного апарату. Стан колгоспно-радгоспної системи. Кризові явища в культурі. Повсякденний спротив. Сміх як вияв повсякденного спротиву в СРСР. Неофіційна музична культура. Молодіжна субкультура.

Історіографія та джерела теми. Перебудовчі процеси середини 1980-х рр. та їх вплив на Україну. Переростання перебудови в антикомуністичну демократичну революцію. Активізація українського національно-визвольного руху. Неформальні громадські об'єднання. Провал курсу на прискорення темпів економічного розвитку. Екологічна криза. Катастрофа на ЧАЕС. Поняття

«гласності». Послаблення цензури. Відновлення Української Гельсінської спілки Діяльність політклубів. Товариство української мови ім. Тараса Шевченка. Формування Народного Руху України. Виникнення багатопартійності. Вибори до Верховної Ради УРСР та органів самоврядування в квітні 1990 року. Запровадження державних символів. Декларація про державний суверенітет України 16 липня 1990 р. Спроба державного перевороту в Москві і Україна. Акт проголошення незалежності України. 24 серпня 1991р. Всеукраїнський референдум 1 грудня та його наслідки. Утворення СНД.

Тема 10. Україна в умовах незалежності (1991 -2019 рр.).

Історіографія та джерела теми. Визнання незалежної України міжнародним співтовариством. Встановлення дипломатичних відносин з країнами світу. На шляху до ринку: перехід від командної до ринкової економіки. Досягнення та прорахунки (1991- перша половина 1994р.). Економічна криза. Новий соціально-економічний реформаційний курс та його наслідки. Демілітаризація економіки України. Причини економічної кризи 1990-х років, затримки ринкових реформ. Поняття «перехідної економіки», «приватизації економіки». Проблема землі як об'єкта приватної власності. Стан основних галузей народного господарства. Рівень життя. Демографічна ситуація. Культурно-національне будівництво. Декларація прав національностей України. Конгрес українців. Форум інтелігенції. Мова. Освіта. Наука. Суспільно-політичне життя в Україні в 90-ті роки. Становлення владних структур. Конституційний процес. Конституція України 28 червня 1996 р. та її особливості. Внутрішньополітична ситуація. Політична реформа. Україна на міжнародній арені. Релігійна ситуація в Україні, міжконфесійна боротьба. Розселення українців за межами етнічної батьківщини. Західна діаспора. Українці в країнах СНД. Україна і світ. Зовнішня політика незалежної України: формування концепції зовнішньополітичного курсу. Західний напрям зовнішньої політики. Україна і Європа. Україна та СНД. Діяльність України в ООН. Участь України у миротворчих операціях. Співробітництво з міжнародними економічними та політичними організаціями. Розвиток культури України за доби незалежності.

ТЕМИ ЛЕКЦІЙ

Лекція 1. Тема 1. Українська революція: доба Центральної Ради. Гетьманський режим.

Тематичний план:

1. Історіографія. Україна в Лютневій революції в Росії. Початок Української національної революції.
2. УЦР і формування української державності у 1917 році.
3. УНР у боротьбі з більшовиками. Брестський мир
4. Здобутки і втрати Української Центральної Ради.
5. Гетьманський переворот в Україні. Внутрішня і зовнішня політика гетьманського уряду.

Основні поняття теми:

Лютнева буржуазно-демократична революція, Тимчасовий уряд, Українська Центральна Рада, Генеральний секретаріат, Універсали Української Центральної Ради, Українська Народна Республіка (УНР), гетьманський переворот, повстанці, національно-культурна політика.

**Лекція 2. Тема 2. Друга УНР періоду Директорії.
Західноукраїнська народна республіка .**

Тематичний план:

1. Прихід Директорії до влади. Внутрішня та зовнішня політика Директорії.
2. Українсько-польське воєнно-політичне зближення та його наслідки.
3. Втрата Україною національної державності. Ризький договір.
4. Проголошення Західноукраїнської Народної Республіки.
5. Внутрішні зміни в ЗУНР. Українсько-польська війна.
6. Підсумки та уроки Української революції 1917–1921 рр.

Основні поняття теми: Директорія, друга УНР, Акт злуки УНР і ЗУНР, Гуцульська і Лемківська республіки, уряд УНР у вигнанні (екзилі), Українська Національна Рада, Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР), Українська Галицька Армія.

Лекція 3. Тема 3. Україна в складі СРСР у 1920 роках.

Тематичний план:

1. Встановлення більшовицького режиму в Україні: три завоювання.
2. "Воєнний комунізм" як форма радянської держави.
3. Радянський режим у 1920 роках: основні ознаки.
4. Україна в роки НЕПу.
5. Політика "коренізації" в Україні: мета, реалізація і наслідки.

Основні поняття теми: "воєнний комунізм", диктатура пролетаріату, НЕП, тоталітаризм, "коренізація", "українізація".

Лекція 4. Тема 4. Сталінська модернізація радянської України.

Тематичний план:

1. Мета та основні складові сталінської модернізації.
2. Причини, хід та наслідки форсованої індустріалізації радянської України.
3. Суцільна колективізація в УСРР/УРСР: форми, етапи реалізації та наслідки.
4. Голодомор 1932-1933 рр.: причини і значення.
5. Зрушення в ідеологічній і культурній сфері.

Основні поняття теми: сталінська модернізація, індустріалізація, колективізація, куркульство, "культурна революція", голодомор-геноцид, сталінізм.

**Лекція 5. Тема 5. Західноукраїнські землі в 1920-1930 роках.
Культура і церква в Україні в 1920-1930 роках.**

Тематичний план:

1. Територіальні зміни в Східній Європі і західноукраїнські землі.
2. Економічні та політичні процеси в західноукраїнських землях в 1920-1930 роках.
3. Український національно-визвольний рух на Західноукраїнських землях. Діяльність українських політичних сил у Польщі, Румунії та Чехословаччині.
4. Культура радянської України у 1920 та 1930 роках: спільне і відмінне.
5. УАПЦ в документах.

6. Літературно-мистецькі угруповання в радянській Україні у 1920 роки.

7. Доля діячів “розстріляного відродження”.

Основні поняття теми: “пацифікація”, УНДО, УВО, ОУН, креси, осадники, Карпатська Україна, “українізація”, “розстріляне відродження”, УАПЦ, УГКЦ.

Лекція 6. Тема 6. Україна в роки Другої світової війни. (1939 – 1945 рр.) .

Тематичний план:

1. Українське питання напередодні та в початковий період війни. Радянсько-німецькі договори 1939 р. та входження західноукраїнських земель до складу СРСР.
2. Військові дії на території України (червень 1941р. – липень 1942 р.). Причини поразок Червоної Армії в початковий період війни.
3. Окупаційний режим в Україні в 1941-1944 рр. Радянський партизанський рух і підпілля у 1941 – 1944 рр.
4. Український націоналістичний рух та рух опору ОУН та УПА у 1941 — 1945 рр.
5. Розгром німецько-фашистських військ в Україні. Наслідки війни.

Основні поняття теми: Друга світова війна, Організація Українських Націоналістів, пакт про ненапад, таємний протокол, київська оборонна операція, "новий порядок", рух опору, бойові дії УПА, втрати України в роки Другої світової війни.

Лекція 7. Тема 7. Україна у період пізнього сталінізму (1945 - 1953 рр.).

Тематичний план:

1. Повоєнні зміни кордонів та переселення. Україна на міжнародній арені.
2. Відбудова народного господарства. Голод 1946 – 1947 рр.
3. Соціально-економічні та політичні перетворення в Західній Україні.
4. Боротьба УПА проти Радянської влади.
5. Суспільно-політичне та культурне життя у повоєнне десятиліття.

Основні поняття теми: радянізація західноукраїнських земель, відбудова промисловості і сільського господарства, депортації населення, УПА, “жданівщина”, “лисенківщина”, «космополітизм», «низькопоклонство перед Заходом».

Лекція 8. Тема 8. Україна в період десталінізації. Відлига.(1953 - 1964 рр.).

Тематичний план:

1. Зміст хрущовської «відлиги»: причини, хід, наслідки
2. Лібералізація суспільно-політичного життя в Україні - середина 1950 – середина 1960 років.
3. Реформування економіки України в другій половині 1950 – першій половині 1960 років.
4. Протиріччя у соціальному секторі. Рівень життя населення в республіці.
5. Процеси у розвитку культури. «Шестидесятники».

Основні поняття теми: лібералізації суспільно-політичного життя, “відлига”, хрущовські реформи, раднаргоспи, «шестидесятники», національно-культурне відродження.

Лекція 9. Тема 9. Україна в період застою і кризи радянського суспільства (1964 – 1984 рр.). Україна в період перебудови і незалежності (1985-1991 рр.).

Тематичний план:

1. Україна в умовах політичного режиму пізнього радянського тоталітаризму.
2. Суперечливі процеси у соціально-економічному розвитку республіки. Спроби реформ.
3. Суспільно-політичне життя.
4. Культурне життя. Дисидентський рух.
5. Поглиблення системної кризи радянського суспільства.
6. Соціально-економічні та політичні перетворення в республіці.
7. Втрата КПРС монополії на владу. Проголошення незалежності України.

Основні поняття теми: реформа Лібермана-Косигіна, дисидентський рух, Українська Гельсінська група, “холодна” війна”, бюрократичний апарат, номенклатура, молодіжна субкультура, повсякденний спротив, “прискорення”, “перебудова”, “гласність”, неформальні громадські об’єднання, Товариство української мови ім. Тараса Шевченка, Народний Рух України, Декларація про державний суверенітет України, референдум, СНД.

Лекція 10. Тема 10. Україна в умовах незалежності (1991-2023 рр.).

Тематичний план:

1. Економічна політика та становище в соціальній сфері.
2. Політичне життя в Україні в 1991-2019 роках.
3. Основні напрями зовнішньої політики. Сучасне геополітичне становище України.
4. Соціальна політика у 1991-2013 роках.
5. Російсько-українська війна 2014-2023 рр.
6. Відродження та розвиток духовного життя.

Основні поняття теми: демілітаризація економіки України, приватизація, ваучер, “кравчучка”, політична реформа, конституційний процес, “багатовекторність”, СНД, агресія, “помаранчева революція”, “революція гідності”, АТО.

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ТА КРИТЕРІЇ ЇХ ОЦІНЮВАННЯ

Семінарське заняття 1.

Тема 1. Українська революція: доба Центральної Ради. Гетьманський режим.

Тематичний план:

1. Українська Центральна Рада: становлення як органу влади.
2. Аналіз змісту (робота з документами) і значення Універсалів Української Центральної Ради.
3. Оцінки внутрішньої і зовнішньої політики Української Центральної Ради.
4. Причини падіння та значення діяльності Української Центральної Ради в історіографії.
5. Гетьманський режим як політична альтернатива: причини приходу до влади і соціальна база.
6. Реакція різних соціальних груп на політику П. Скоропадського.

Література.

Документи. Спогади.

1. Гриневич В.А., Гриневич Л.В. Слідча справа головнокомандувача радянських військ в Україні М.А. Муравйова: Документована історія. - К.: Інститут історії України НАН України, 2001. - 336 с.
2. Кудлай О.Б. Українська Центральна Рада. Протоколи II–IV сесій. Документи. (Квітень–жовтень 1917 р.). – К.: Інститут історії України НАН України, 2015. – 222 с.
3. Полонська-Василенко Н. Спогади. - К.: Вид. Дім “Киево-Могилянська академія”, 2011. - 591 с.
4. Михайло Грушевський: Фотоальбом / Авт. тексту Л.В. Решодько. - К.: Україна, 1996. - 140 с.
5. Д.І. Донцов. Рік 1918, Київ: Документально-художнє видання/ Упоряд.: К.Ю. Галушко. — К.: Темпора, 2002. -208 с. :іл.
6. Кедровський В. 1917 рік. - Вінніпег: Тризуб, 1967. - 526 с.
7. Чикаленко Є. Щоденник (1918-1919). К.: Темпора, 2011. - 424 с.

Дослідження:

1. Грицак Я. Нарис історії України: Формування модерної української нації XIX–XX ст. К., 1996.
2. Бевз Т.А. Феномен «революція» у дискурсах мислителів, політиків, науковців / Монографія. – К., 2012. – 176 с.

3. Відносини держави, суспільства і особи під час створення радянського ладу в Україні (1917–1938 рр.). Колективна монографія. Том 1. Відповідальний редактор В. Смолій. — К.: Інститут історії України НАН України, 2013. — 750 с.
4. Володимир Іванович Вернадський і Україна. Т. 1, кн. 1: Володимир Іванович Вернадський. Науково-організаційна діяльність (1918–1921). — К., 2011. — 699 с.
5. Вячеслав Липинський та його доба: Книга перша. Наукове видання. - Видання друге, доопрацьоване та доповнене. - Упорядники Т. Осташко, Ю. Терещенко. - Київ: Темпора, 2010. - 560 с
6. Голубко В. Армія Української Народної Республіки 1917 -1918. Утворення та боротьба за державу. - Л.: Кальварія, 1997. - 275 с.
7. Граціозі, Андреа. Війна і революція в Європі, 1905-1956 рр. / Пер. З ін. М. Прокопович; ередм. А. Граціозі. - К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2005. - 350 с.
8. Даниленко В. Володимир Вернадський: віхи життя і творчості. - Київ-Вінниця: ТОВ "Нілан-ЛТД", 2014. - 298 с.
9. Дорошенко Дмитро Іванович Історія України, 1917-1923. В 2-х т.: Документально-наукове видання/Упоряд.: К.Ю.Галушко. - К.: Темпора, 2002. - 320 с.
10. Кульчицький С. Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі. Книга 1. - К.: Темпора, 2013. - 504 с.
11. Кульчицький С.В. Російська революція 1917 року: новий погляд. - Київ, Інститут історії України, 2008. — 91 с.
12. Литвин В. Історія України: Підручник. - К.: Наукова думка, 2006. - 728 с.
13. Магочій П.-Р. Ілюстрована історія України. - К.: Критика, 2012. - 447 с.
14. Магочій Р. Історія України. - К., 2007.
15. Нариси історії Української революції 1917-1921 років. У двох кн. - К.: Наукова думка, 2012.
16. Онобль Ерік. Революція 1917 року: французький погляд. 100 років тлумачень і репрезентацій; пер. з фр. А. Репа. 2016. 248с.
17. Папакін Г.В. Павло Скоропадський: патріот, державотворець, людина. Історико-архівні нариси. - К., 2003. - 282 с.
18. Пиріг Р. Я., Тельвак В. В. Михайло Грушевський: біографічний нарис. – К.: Либідь, 2016. – 576 с.
19. Плохій С. Великий переділ. Незвичайна історія Михайла Грушевського. - К.: Критика, 2011. - 600 с.
20. Попович М. Червоне століття. — К.: АртЕк, 2005. — 888 с.
21. Реент О. П. Українські визвольні змагання 1917–1921 років / Гол. ред. Р. Стасюк. – К.: Вид-во "Арій", 2016. – 280 с. – (Таємниці історії).
22. Савченко В. А. Павло Скоропадський — останній гетьман України.— Харків: Фоліо, 2008.— 380с.
23. Савченко В.А. Симон Петлюра. - Харків: Фоліо, 2004. - 415 с.
24. Славутич Є.В. Військовий костюм в Українській козацькій державі: Уніформологічний словник / Інститут історії України НАН України. – К., 2012. – 171 с.
25. Солдатенко В.Ф. Винниченко і Петлюра: політичні портрети революційної доби. – К., Світогляд, 2007. – 621 с.
26. Соціальні конфлікти та повсякденне життя революційного суспільства 1917–1921 рр. Збірник наукових статей / Головний редактор В.Ф. Верстюк. — К.: Інститут історії України НАН України, 2014. — 328 с.

Практичне заняття 1.

Тема 1. Українська революція: доба Центральної Ради. Гетьманський режим.

Питання для дискусії:

1. М. С. Грушевський — політична постать в українській політиці.
2. Проаналізуйте політичні та соціально-економічні прорахунки Української Центральної Ради.
3. Чи була альтернатива Жовтневим подіям 1917 р. у Російській імперії?

4. Порівняйте погляди політичних сил в Україні 1917 — 1918 рр. на вирішення аграрного питання.
5. Чи були у Центральної Ради реальні можливості протистояти більшовицькій агресії?
6. Брестський мирний договір 1918 р. - капітуляція чи союзництво.
7. Визначте загальні причини поразки українських урядів 1917–1918 рр.

Семінарське заняття 2.

Тема 2. Друга УНР періоду Директорії. Західноукраїнська народна республіка.

Тематичний план:

1. Здобутки і втрати у внутрішній та зовнішній політиці Директорії.
2. Україно-польська війна проти більшовиків.
3. Підсумки та уроки Української революції 1917-1921 рр. Територіальні наслідки.
4. Становлення ЗУНР.
5. Українсько-польська війна.

Література.

Документи. Спогади:

1. Визвольні змагання очима контррозвідника. (Документальна спадщина Миколи Чеботаріва): Науково-документальне видання / Вст. стаття: В. Сідак. - К.: Темпора, 2003 - 288 с.
2. Всеволод ПЕТРИВ. Спомини з часів української революції (1917-1921). Режим доступу: <http://lib.rus.ec/b/236269/read>
3. Генерал Мирон Тарнавський. “Спогади”. - Львів: “Червона калина”, 2008. - 168 с.
4. Гуцуляк М. Перший листопад 1918 року на західних землях України. - К.: “Либідь”, 1993. - 408 с.
5. Д. І. Донцов. Рік 1918, Київ: Документально-художнє видання/ Упоряд.: К. Ю. Галушко. — К.: Темпора, 2002. - 208 с.: іл.
6. Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки. 1918 – 1920: Документи і матеріали: У 2 т. – Київ, 2006.
7. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914-1920 роки). - Київ, 2007.
8. Другий зимовий похід, або Листопадовий рейд / Упорядник О. Веремійчик. - К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2006. - 248 с.
9. Левицький О. Галицька армія на Великій Україні. Спомин з часу від липня до грудня 1919. - Відень, 1921. - 194 с.
10. Мазепа І. Україна в огні й бурі революції. - К.: Темпора, 2003. - 608 с.
11. Майстренко І. Історія мого покоління. Спогади учасника революційних подій в Україні. - Едмонтон: Канадський інститут Українських Студій, Альбертський університет, 1985. - 416 с.
12. Україна - Польща 1920 - 1939 рр.: 3 історії дипломатичних відносин УССР з Другою Річчю Посполитою: Документи і матеріали / ПАН України. Інститут історії України; упорядкування, коментарі, вступна стаття: Н. С. Рубльова, О. С. Рубльов. - К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2012. - 624 с.
13. Україна. 1919 рік: М. Капустянський “Похід Українських армій на Київ-Одесу в 1919 році”. Є. Маланюк “Уривки зі спогадів”. Документи та матеріали: Документально-наукове видання / Передм. Я. Тинченко. - К.: Темпора, 2004. - 558 с.
14. Чикаленко Є. Щоденник (1918-1919). К.: Темпора, 2011. - 424 с.

Дослідження:

1. Винниченко В. Заповіт борцям за визволення. - К.: 1991. – 128 с.
2. Відносини держави, суспільства і особи під час створення радянського ладу в Україні (1917–1938 рр.). Колективна монографія. Том 1. Відповідальний редактор В. Смолій. — К.: Інститут історії України НАН України, 2013. — 750 с.
3. Гай-Нижник П.П. УНР та ЗУНР: становлення органів влади і національне державотворення (1917-1920 рр.). - К.: “ЩеК”, 2010. - 304 с.
4. Грицак Я. Нарис історії України: Формування модерної української нації XIX-XX ст. К., 1996.

5. Дорошенко Д. І. Історія України, 1917-1923. В 2-х т.: Документально-наукове видання/Упоряд.: К.Ю. Галушко. - К.: Темпора, 2002. - 320 с.
6. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Львів, 2002.
7. Коваль Р.: "Чорний Ворон: п'ять біографій / Бібліотека Історичного клубу "Холодний Яр" / Р. М. Коваль. - Київ: Історичний клуб "Холодний Яр". - Кам'янець-Подільський: П П "Мошак М.І.", 2013. - 96 с. - (Серія "Отаманія ХХ століття". - Кн. 6).
8. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. В 2 т. Том 2 / Пер. з англ. У. Гавришків, Я. Грицака. - Київ: Основи, 1994. - 573 с.
9. Лисяк-Рудницький І. Українська революція з перспективи століття. - Б.м. (Нью-Йорк): В-во "Сучасність", 1979. - 256 с. Бібліотека "Прологу" і "Сучасності" ч. 126.
10. Литвин В. Історія України: Підручник. - К.: Наукова думка, 2006. - 728 с.
11. Матяш І. Б. Українська консульська служба 1917–1923 рр. як державний інститут: становлення, функціонування, персоналії / Відп. ред. С. В. Віднянський. НАН України. Інститут історії України. - К.: Інститут історії України, 2016. - 482 с.
12. Мироненко О.М., Римаренко Ю.І., Ксенко І.Б., Чехович В.А. Українське державотворення: Словник-довідник. - К.: 1997. - 560 с.
13. Нариси історії Української революції 1917-1921 років. У двох кн. - К.: Наукова думка, 2012.
14. Павленко Ю., Храмов Ю. Українська державність у 1917 – 1919 рр. - К.: 1995. - 264 с.
15. Реєнт О. П. Українські визвольні змагання 1917–1921 років / Гол. ред. Р. Стасюк. - К.: Вид-во "Арій", 2016. - 280 с. - (Таємниці історії)
16. Савченко В.А. Симон Петлюра. - Харків: Фолио, 2004. - 415 с.
17. Сергійчук В. Погроми в Україні: 1914 – 1920. - К., 1998.
18. Солдатенко В. Ф. Україна в революційну добу: Іст. есе-хроніки. У 4-х т. -2008-2010.
19. Солдатенко В.Ф. Винниченко і Петлюра: політичні портрети революційної доби. - К., Світогляд, 2007. - 621 с.
20. Хома, І. Я. Січові Стрільці. Створення, військово-політична діяльність та збройна боротьба Січових Стрільців у 1917-1919 рр. / Іван Хома. — К.: Наш час, 2011. — 104 с.: іл.
21. Якубова Л., Примаченко Я. В обіймах страху і смерті. Більшовицький терор в Україні. - Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016.
22. Яневський Д. Політичні системи України 1917-1920 років: спроби творення України 1917-1920 років: спроби творення і причини поразки. - К., 2003.

Семінарське заняття 3.

Тема 3. Україна в складі СРСР у 1920 роках.

Тематичний план:

1. Спільне і відмінне у більшовицьких режимах в Україні 1917-1920 рр.
2. "Воєнний комунізм" як причина кризи радянського режиму.
3. Становлення раннього тоталітаризму у 1920 роках.
4. Основні ознаки НЕПу.
5. "Українізація": цілі і результати.

Теми для дискусій

1. „Воєнний комунізм” і НЕП — форми радянської державності?
2. НЕП — закономірність чи вимушений відступ?
3. Сприйняття “українізації” у середовищі партійного керівництва і української інтелігенції.
4. Культ особи Сталіна: історична закономірність чи випадковість?
5. УСРР у складі СРСР: міжнародний суб’єкт чи колонія.

Робота з джерелами

1. Проаналізуйте „Декларацію про створення Союзу Радянських Соціалістичних Республік” (30 грудня 1922 р.).

Творчі питання та завдання

1. На підставі романів І. Ільфа та Є. Петрова “12 стільців” й “Золоте теля” (або художніх фільмів, знятих за їх мотивами) виявіть характерні риси життя і побуту радянського суспільства 1920 років.

Література.

Документи. Спогади.

1. Голод 1921-1923 років на Україні: Зб. документів і матеріалів.- Київ, 1993.
2. Горліс-Горський Ю.. “Ми ще повернемося!”: Спогади. Повість. Поезії. Документи. Листування. Бібліотека Історичного клубу “Холодний Яр”. - Київ: Історичний клуб “Холодний Яр”; Вінниця: ДП “Державна картографічна фабрика”, 2012. - 432 с. - (Серія “Отаманія ХХ століття”. - Кн. 5).
3. Гуменна Д. Дар Евдотеї. Іспит Пам’яті. - Кн. 1. Київські кручі. - Балтимор, Торонто: “Смолоскип”, 1990. - 306 с.
4. Дорошенко Д. Стежками Холодноярськими. Спогади 1918-1923. - Філадельфія, 1973. - 206 с.
5. Другий Всеукраїнський Православний Церковний Собор УАПЦ. 17–30 жовтня 1927 року. Документи і матеріали. Упорядники С.І. Білокінь, І.М. Преловська, І.М. Старовойтенко. - К., 2007. - 699 с.
6. Єфремов С.О. Щоденники, 1923-1929. - К.: ЗАТ «Газета «РАДА», 1997. - 848 с.: іл. - (Серія «Мемуари»).
7. Костюк Г. Зустрічі і прощання: Спогади у двох книгах / Передм. С. Жулинського. - К.: Смолоскип, 2008. - Кн. 1. - 720.
8. Повстанський рух 20-х – 30-х рр. ХХ ст. на Сумщині: Т.1./ Автор-упорядник: Іванущенко Г.М. – Суми: ФОП Наталуха А.С., 2011. – 340 с.: іл.
9. Полонська-Василенко Н. Спогади. - К.: Вид. Дім “Києво-Могилянська академія”, 2011. - 591 с.
10. Україна у ХХ столітті: Збірник документів і матеріалів (1900-2000) / Упоряд. А.Г. Слюсаренко та ін. - К., 2000.
11. Українська інтелігенція і влада: Зведення секретного відділу ДПУ УСРР 1927-1929 рр. і Упоряд.: В. М. Даниленко. — К.: Темпора, 2012. — 756 с.

Дослідження:

27. Адміністративно-територіальний устрій України. Історія. Сучасність. Перспективи. - К., 2009. - 616 с.
28. Васильєв В. Політичне керівництво УРСР і СРСР: динаміка відносин центр–субцентр влади (1917–1938). — К.: Інститут історії України НАН України, 2014. — 376 с.
29. Верменич Я.В., Андрощук О.В. Зміни адміністративно-територіального устрою України ХХ-ХХІ ст. – К.: Інститут історії України НАН України, 2014. – 182 с.
30. Винниченко І.І. Україна 1920-1980-х: депортації, заслання, вислання. - К.: Рада, 1994. - 126 с.
31. Відносини держави, суспільства і особи під час створення радянського ладу в Україні (1917–1938 рр.). Колективна монографія. Том 1. Відповідальний редактор В. Смолій. — К.: Інститут історії України НАН України, 2013. — 750 с.
32. Відносини держави, суспільства і особи під час створення радянського ладу в Україні (1917–1938 рр.). Том 2. Відповідальний редактор В. Смолій. — К.: Інститут історії України НАН України, 2013. — 812 с.
33. Влада і суспільство в Україні. Історичний контекст / Відп. Ред. В.А. Смолій. — К.: НАН України, Інститут історії України, 2013. — 506 с.
34. Граціозі А. Війна і революція в Європі, 1905-1956 рр. / Пер. з іт. М. Прокопович; Передм. А. Граціозі. - К.: Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2005. - 350 с.
35. Гриневич Л. Голод 1928–1929 рр. у радянській Україні: монографія. — Київ: Інститут історії України НАН України, 2013. — 435 с.

36. Грицак Я.Й. Нарис історії України: Формування модерної української нації XIX-XX ст.: Навчальний посібник. – К.: 2000. – 360 с.
37. Єфіменко Геннадій. Статус УСРР та її взаємовідносини з РСФРР: довгий 1920 рік. Монографія. — Київ, Інститут історії України, 2012. — 367 с.
38. Коваль Р. “Чорний Ворон: п’ять біографій / Бібліотека Історичного клубу “Холодний Яр” / Р. М. Коваль. - Київ: Історичний клуб “Холодний Яр”. - Кам’янець-Подільський: П П “Мошак М.І.”, 2013. - 96 с. - (Серія “Отаманія ХХ століття”. - Кн. 6).
39. Кульчицький С. Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі. Книга 2. - К.: Темпора, 2013. - 628 с.
40. Кульчицький С.В. Україна між двома війнами (1921-1939 рр.). -К.: 1999. - 336 с.
41. Куромія Г. Свобода і терор у Донбасі: Українсько-російське прикордоння, 1870-1990-і роки. - К. Видавництво Соломії Павличко “Основи”, 2002. - 510 с.
42. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. В 2 т. Том 2 / Пер. з англ. У. Гавришків, Я. Грицака. – Київ: Основи, 1994. – 573 с.
43. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. В 2 т. Том I. / Пер. з англ. М. Бадік, У. Гавришків, Я. Грицака, А. Дешиці, Г. Киван, Е. Панкєєвої. – Київ: Основи, 1994. – 554 с.
44. Магочій П.-Р. Ілюстрована історія України. - К.: Критика, 2012. - 447 с.
45. Мартін Т. Імперія національного вирівнювання. Нації на націоналізм у Радянському Союзі (1923-1939 роки). - К.: Критика, 2013. - 640 с.
46. Мовчан О. М. Повсякденне життя робітників УСРР. 1920-ті рр. — К.: Інститут історії України НАН України, 2011. — 312 с.
47. Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу (1921–1928 рр.): Колективна монографія/ Відп. ред. С. В. Кульчицький: В 2 ч. — Ч 1. — К.: Інститут історії України НАН України, 2009. — 445 с.
48. Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу (1921–1928 рр.): Колективна монографія/ Відп. ред. С. В. Кульчицький: В 2 ч. — Ч 2. — К.: Інститут історії України НАН України, 2010. — 382 с.
49. Плохій С. Великий переділ. Незвичайна історія Михайла Грушевського. - К.: Критика, 2011. - 600 с.
50. Пристайко В., Шаповал Ю. Михайло Грушевський і ГПУ — НКВД. Трагічне десятиліття: 1924—1934.— К.: Україна, 1996.— 335 с.
51. Україна радянська. Ілюзії та катастрофи "комуністичного раю" / Заг. ред. Г. Єфіменка; Авт. кол.: Єфіменко Г., Примаченко Я., Юркова О. – Х., 2017. – 352 с. – (Історія без цензури)

Семінарське заняття 4.

Тема 4. Сталінська модернізація радянської України.

Тематичний план:

1. Рік “великого перелому” в документах.
2. Форсована індустріалізація радянської України.
3. Суцільна колективізація як складова тоталітарного режиму.
4. Голодомор 1932-1933 рр.: демографічні втрати.
5. Культ особи як ознака тоталітаризму.

Теми для дискусій

1. Соціальні наслідки колективізації і голодомору.
2. Індустріалізація в Україні: позитивні і негативні наслідки.
3. “Колишні люди” в радянській модернізації України.

Робота з джерелами.

1. За документами (обрати самостійно) встановіть причини голодомору 1932-1933 рр.

Творчі питання та завдання.

1. У яких творах українських письменників відображено сталінізм 1930 років?

Література.

Документи. Спогади.

1. Архів Розстріляного Відродження: матеріали архівно-слідчих справ українських письменників 1920-1930-х років / Упорядкування, передмова, примітки та коментарі Олександра й Леоніда Ушкалових. - К.: Смолоскип, 2010. - 456 с.
2. В'ятрович В.М. Історія з грифом «Секретно». — Львів: Центр досліджень визвольного руху, 2011. — 328 с., іл.
3. Великий терор в Україні. “Куркульська операція” 1937-1938 рр.: у 2-х частинах / Упоряд. Сергій Кокін, Марк Юнге. - К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2010.
4. Костюк Г. Зустрічі і прощання: Спогади у двох книгах / Передм. С. Жулинського. - К.: Смолоскип, 2008. - Кн. 1. - 720.
5. **Остання адреса. До 60-річчя соловецької трагедії.** — Київ: Сфера. Том 1 — 1997. Том 2 — 1998. Том 3 — 1999.
6. Павлоградське повстання 1930. Документи і матеріали / Упоряд. В.М. Даниленко. - К.: Український письменник, 2009. - 379 с.
7. Партійно-радянське керівництво УСРР під час голодомору 1932–1933 рр.: Вожді. Працівники. Активісти. Збірник документів та матеріалів / Упоряд. В. Васильєв, Н. Верт, С. Кокін. – К.: Інститут історії України НАН України, 2013. – 444 с.
8. Польща та Україна у тридцятих – сорокових роках ХХ століття. Невідомі документи з архівів спеціальних служб. Том 8. Великий Терор. Польська операція 1937–1938. Частина друга. - Варшава – Київ, 2010. - 1983 с.
9. Справа «Польської Організації Військової» в Україні. 1920–1938 рр. / Упоряд.: С. А. Кокін, Р. Ю. Подкур, О. С. Рубльов. – К.: Головна редколегія науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією», 2011. – 472 с.
10. Україна у ХХ столітті: Збірник документів і матеріалів (1900-2000) / Упоряд. А.Г. Слюсаренко та ін. - К., 2000.

Дослідження:

1. Адміністративно-територіальний устрій України. Історія. Сучасність. Перспективи. - К., 2009. - 616 с.
2. Білас І. Г. Репресивно-каральна система в Україні. 1917-1953: Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз: У 2 кн. - К.: Либідь — Військо України, 1994.
3. Васильєв В. Політичне керівництво УРСР і СРСР: динаміка відносин центр–субцентр влади (1917–1938). — К.: Інститут історії України НАН України, 2014. — 376 с.
4. Великий голод в Україні 1932 – 1933 рр.: у 4-х Т. Т. 4 / Наук. ред. С. В. Кульчицький. – К., 2008. – 840 с.
5. Верменич Я.В., Андрощук О.В. Зміни адміністративно-територіального устрою України ХХ-ХХІ ст. – К.: Інститут історії України НАН України, 2014. – 182 с.
6. Веселова О. М. , Марочко В. І. Голодомори на Україні 1921-1923, 1932-1933, 1946-1946 років: Злочини проти народу. – К.- Нью-Йорк, 2000. – 265 с.
7. Винниченко І.І. Україна 1920-1980-х: депортації, заслання, вислання. - К.: Рада, 1994. - 126 с.
8. Відносини держави, суспільства і особи під час створення радянського ладу в Україні (1917–1938 рр.). Колективна монографія. Том 1. Відповідальний редактор В. Смолій. — К.: Інститут історії України НАН України, 2013. — 750 с.
9. Відносини держави, суспільства і особи під час створення радянського ладу в Україні (1917–1938 рр.). Том 2. Відповідальний редактор В. Смолій. — К.: Інститут історії України НАН України, 2013. — 812 с.
10. Влада і суспільство в Україні. Історичний контекст / Відп. Ред. В.А. Смолій. — К.: НАН України, Інститут історії України, 2013. — 506 с.
11. Голод 1932 – 1933: злочини влади – трагедія народу: документи і матеріали / Держ. ком. арх. України, Центральний державний архів державних об'єднань України; [ред. кол. :О.А. Удод (голова); упоряд. В.С. Лозицький]. – К., 2008. – 499 с.

12. Граціозі А. Війна і революція в Європі, 1905-1956 рр. / Пер. з іт. М. Прокопович; Передм. А. Граціозі. - К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2005. - 350 с.
13. Гриневич Л. Голод 1928–1929 рр. у радянській Україні: монографія. — Київ: Інститут історії України НАН України, 2013. — 435 с.
14. Грицак Я.Й. Нарис історії України: Формування модерної української нації XIX-XX ст.: Навчальний посібник. – К.: 2000. – 360 с.
15. Еплбом, Енн. Історія ГУЛАГу / Пер. з англ. А. Іщенко - К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006 - 511 с.
16. Єфіменко Геннадій. Статус УСРР та її взаємовідносини з РСФРР: довгий 1920 рік. Монографія. — Київ, Інститут історії України, 2012. — 367 с.
17. Кульчицький С. Сталінський «сокрушительный удар» 1932-1933 рр. - Київ: Темпора, 2013. - 316 с.
18. Кульчицький С. Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі. Книга 2. - К.: Темпора, 2013. - 628 с.
19. Кульчицький С.В. Україна між двома війнами (1921-1939 рр.). -К.: 1999. - 336 с.
20. Куромія Г. Свобода і терор у Донбасі: Українсько-російське прикордоння, 1870-1990-і роки. - К. Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2002. - 510 с.
21. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. В 2 т. Том 2 / Пер. з англ. У. Гавришків, Я. Грицака. – Київ: Основи, 1994. – 573 с.
22. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. В 2 т. Том I. / Пер. з англ. М. Бадік, У. Гавришків, Я. Грицака, А. Дешиці, Г. Киван, Е. Панкєєвої. – Київ: Основи, 1994. – 554 с.
23. Магочій П.-Р. Ілюстрована історія України. - К.: Критика, 2012. - 447 с.
24. Марочко В. «Хроніка: голодомор в Україні 1932-1933 рр.». – К., 2008. – 293 с.
25. Марочко В. Територія Голодомору 1932-1933 рр. - Київ, 2014- 64 с.
26. Мартін Т. Імперія національного вирівнювання. Нації на націоналізм у Радянському Союзі (1923-1939 роки). - К.: Критика, 2013. - 640 с.
27. Пристайко В., Шаповал Ю. Михайло Грушевський і ГПУ — НКВД. Трагічне десятиліття: 1924—1934.— К.: Україна, 1996.— 335 с.
28. Розсекречена пам'ять: голодомор 1932 – 1933 рр. в Україні в документах ГПУ – НКВД / Служба безпеки України; [упор. В. Борисенко та ін.]. – К., 2007. – 603 с.
29. Україна радянська. Ілюзії та катастрофи "комуністичного раю" / Заг. ред. Г. Єфіменка; Авт. кол.: Єфіменко Г., Примаченко Я., Юркова О. – Х., 2017. – 352 с. – (Історія без цензури)
30. Українське радянське суспільство 30-х рр. XX ст.: нариси повсякденного життя: Колективна монографія / Відп. ред. С. В. Кульчицький — К.: Інститут історії України НАН України, 2012. — 786 с.
31. Шаповал Ю.І., Пристайко В., Золотарьов В. ЧК-ГПУ-НКВД в Україні: особи, факти, документи. — К.: Абрис, 1997. — 608 с.: іл.
32. Якубова Л., Примаченко Я. В обіймах страху і смерті. Більшовицький терор в Україні. - Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016.

Семінарське заняття 5.

Тема 5. Західноукраїнські землі в 1920-1930 роках.

Культура і церква в Україні в 1920-1930 роках.

Тематичний план:

1. Західноукраїнські землі у політиці Другої Речі Посполитої, Румунії, Чехословаччини.
2. Економічні та політичні процеси в західноукраїнських землях в 1920-1930 роках.
3. Український національно-визвольний рух у протистоянні з польським урядом.
4. Культурні процеси в радянській Україні та їх зв'язок з політичними подіями.
5. Українські церкви в радянській і західній Україні: спільне і відмінне.
6. Література і мистецтво в радянській Україні у 1920 роки.
7. "Розстріляне відродження".

Література.

Документи. Спогади.

1. Адміністративно-територіальний устрій України. Історія. Сучасність. Перспективи. - К., 2009. - 616 с.
2. В'ятрович В.М. Історія з грифом «Секретно». — Львів: Центр досліджень визвольного руху, 2011. — 328 с., іл.
3. Верига В. Галицька соціалістична радянська республіка (1920 р.). (Перша большевицька окупація Галичини). - Нью-Йорк — Торонто — Париж — Мельбурн, 1986. - 203 с.
4. Життя і діяльність Степана Бандери: документи й матеріали / Редактор і упорядник Микола Посівнич. - Тернопіль: Астон, 2008. - 448 с., іл.
5. Конгрес Українських Націоналістів 1929 р.: Документи і матеріали / Упоряд. В. Муравський; НАН України. ЛНБ ім. В. Стефаника; Центр досліджень визвольного руху. - Львів, 2006. - 420 с.
6. Макар В. Береза Картузька (спомини з 1934-35 рр.). Торонто: Ліга визволення України, 1956. - 204 с.
7. Україна - Польща 1920 - 1939 рр.: 3 історії дипломатичних відносин УРСР з Другою Річчю Посполитою: Документи і матеріали / ПАН України. Інститут історії України; упорядкування, коментарі, вступна стаття: Н. С. Рубльова, О. С. Рубльов. - К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2012. - 624 с.

Дослідження

8. Галушко К. Український націоналізм. Короткий курс з історії України / Наук. ред. І. Гирич. - К., 2017. - 130 с.
9. Гжегож Мотика. Від волинської різанини до операції «Вісла». Польсько-український конфлікт 1943-1947 рр. Авторизований пер. з пол. А. Павлишина, післямова д.і.н. І. Ільюшина - К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2013.-360 с.
10. Грицак Я. Нарис історії України: Формування модерної української нації XIX-XX ст. К., 1996.
11. Грицак Я. Страсті за націоналізмом. Стара історія на новий лад: Есеї. К., 2011.
12. Зайцев О. Український інтегральний націоналізм (1920–1930-ті роки): Нариси інтелектуальної історії. К., 2013.
13. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Львів, 2002.
14. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. В 2 т. Том 2 / Пер. з англ. У. Гавришків, Я. Грицака. - Київ: Основи, 1994. - 573 с.
15. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. В 2 т. Том I. / Пер. з англ. М. Бадік, У. Гавришків, Я. Грицака, А. Дешиці, Г. Киван, Е. Панкєвої. - Київ: Основи, 1994. - 554 с.
16. Литвин В. Історія України: Підручник. - К.: Наукова думка, 2006. - 728 с.
17. Магочій П.-Р. Ілюстрована історія України. - К.: Критика, 2012. - 447 с.
18. Перепічка Є.В. Феномен Степана Бандери. - Львів: СПОЛОМ, 2008. - 736 с.
19. Політична історія України. XX століття: У 6 т. К., 2002-2003.
20. Політичний терор і тероризм в Україні. XIX—XX ст. Історичні нариси / Д.В. Архіреїський, О.Г. Бажан, Т.В. Бикова та ін. Відповід. ред. В.А. Смолій. — К.: Наук. думка, 2002. — 952 с.
21. Попович М. Червоне століття. - К.: АртЕк, 2005. - 888 с.
22. Портнов А. Наука у вигнанні: Наукова і освітня діяльність української еміграції в міжвоєнній Польщі (1919-1939). Харків: ХІФТ, 2008. 256 с.

Практичне заняття 2.

Тема 5. Західноукраїнські землі в 1920-1930 роках.

Тематичний план:

1. Західноукраїнські землі у політиці Другої Речі Посполитої, Румунії, Чехословаччини.
  - 1.1. За картою визначте які українські землі і коли були приєднані до Другої Речі Посполитої, Румунії, Чехословаччини.
  - 1.2. За картою визначте до яких адміністративних одиниць входили українські землі у міжвоєнний період у Другій Речі Посполитій, Румунії, Чехословаччини.

- 1.3. За картою прослідкуйте територіальні зміни у Закарпатті у 1938-1938 рр. від автономії до незалежності.
- 1.4. Сформулюйте основні підходи урядів Другої Речі Посполитої, Румунії, Чехословаччини щодо українських земель у 1920-1930 рр. Що спільного і відмінного у політиці цих держав? За монографією Кульчицького С. "Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі. Книга 3".
2. Економічні та політичні процеси в західноукраїнських землях в 1920-1930 роках. За монографією "Сивіцький М. Історія польсько-українських конфліктів / Пер. з пол. Є.Петренка. — К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2005", дослідіть основні події: пацифікації, ревіндикації. За спогадами Макара В. Береза Каргузька дослідіть як відбувалось ув'язнення в Березу Каргузьку, умови перебування в таборі, дії опору українських націоналістів.
3. Український національно-визвольний рух у протистоянні з польським урядом. За виданням: "Життя і діяльність Степана Бандери: документи і матеріали. - Тернопіль, 2008". Дослідіть факти про молодість С. Бандери, допити С. Бандери польською поліцією, результати діяльності С. Бандери.

Основні поняття теми: "українізація", "розстріляне відродження", УАПЦ, УГКЦ.

Теми для дискусії

1. Політична цензура і розвиток культури в радянській Україні: вплив і наслідки.
2. Портрет одного із українських діячів культури 1920-1930 років.
3. Чи було протистояння української культури з політичними режимами в українських землях.

Робота з джерелами.

1. За документами (обрати самостійно) дослідити вплив радянського режиму на одного з діячів культури України 1920-1930 років.

Література.

Документи. Спогади.

1. Архів Розстріляного Відродження: матеріали архівно-слідчих справ українських письменників 1920-1930-х років / Упорядкування, передмова, примітки та коментарі Олександра й Леоніда Ушкалових. - К.: Смолоскип, 2010. - 456 с.
2. Другий Всеукраїнський Православний Церковний Собор УАПЦ. 17-30 жовтня 1927 року. Документи і матеріали. Упорядники С.І. Білокінь, І.М. Преловська, І.М. Старовойтенко. - К., 2007. - 699 с.
3. Єфремов С.О. Щоденники, 1923-1929. - К.: ЗАТ «Газета «РАДА», 1997. - 848 с.: іл. - (Серія «Мемуари»).
4. Костюк Г. Зустрічі і прощання: Спогади у двох книгах / Передм. С. Жулинського. - К.: Смолоскип, 2008. - Кн. 1. - 720.
5. [Остання адреса. До 60-річчя соловецької трагедії.](#) — Київ: Сфера. Том 1 — 1997. Том 2 — 1998. Том 3 — 1999.
6. Українська інтелігенція і влада: Зведення секретного відділу ДПУ УСРР 1927- 1929 рр. і Упоряд.: В. М. Даниленко. — К.: Темпора, 2012. — 756 с.

Дослідження:

1. З порога смерті: Письменники України — жертви сталінських репресій/Авт. кол.: Бойко Л. С. та ін.— К.: Рад. Письменник, 1991.— Вип. I/Упоряд. О. Г. Мусієнко.—494 с.
2. Безручко О. Олександр Довженко: розсекречені документи спецслужб. - К.: Сучасний письменник, 2008. - 232 с.
3. Білокінь С. І. Бойчук та його школа / Авт.-упоряд. С. І. Білокінь. – К.: Мистецтво, 2016. – 256 с.
4. Грицак Я. Нарис історії України: Формування модерної української нації XIX-XX ст. К., 1996.
5. Литвин В. Історія України: Підручник. - К.: Наукова думка, 2006. - 728 с.

6. Мартін Т. Імперія національного вирівнювання. Нації на націоналізм у Радянському Союзі (1923-1939 роки). - К.: Критика, 2013. - 640 с.
7. Політичний терор і тероризм в Україні. ХІХ—ХХ ст. Історичні нариси / Д.В. Архіреїський, О.Г. Бажан, Т.В. Бикова та ін. Відповід. ред. В.А. Смолій. — К.: Наук, думка, 2002. — 952 с.
8. Портнов А. Наука у вигнанні: Наукова і освітня діяльність української еміграції в міжвоєнній Польщі (1919-1939). Харків: ХІФТ, 2008. 256 с.
9. Портнов А. Історії істориків. Обличчя й образи української історіографії ХХ століття. Київ: Критика, 2011. 245 с.
10. Ульяновський В. І. Церква в Українській Державі 1917 — 1920 рр. (доба Гетьманату Павла Скоропадського Центральної Ради): Навч. посібник. - К.: Либідь, 1997. - 200 с.

Семінар 6.

Тема 6. Україна в роки Другої світової війни (1939 – 1945 рр.).

1. Україна та український рух напередодні й на початку Другої світової війни: документальні свідчення.
2. Інкорпорація („радянїзація”) західноукраїнських земель до складу СРСР.
3. Захоплення української території. Оборона Києва за історичними документами.
4. Армійське життя: історія повсякденності.
5. Політика окупантів в Україні за свідченнями документів: бачення різних соціальних і вікових груп. Проблема колабораціонізму та стратегії виживання.
6. Роль і значення руху опору: радянська і національна течії. ОУН і УПА у Другій світовій війні.
7. Визволення України. Внесок України в розгром нацистської Німеччини та її союзників.

Документи. Спогади.

1. Баграмян І.Х. Доповідна про київське оточення // Укр. Іст. журнал. – 1991. – № 6.
2. Бульба-Боровець Т. Армія без держави. Слава і трагедія українського повстанського руху. Спогади. – К., 1996.
3. Від Полісся до Карпат. Карпатський рейд Сумського партизанського з'єднання під командуванням С.А. Ковпака. – К., 2005.
4. Війна очима дітей: Зб. архів. документів / Держархів Харків. Обл., Х.: ФОП Тарасенко, 2013. — 220 с.
5. Довженко О. Зачарована Десна... Щоденник (1941–1956). – К., 1995.
6. Життя і діяльність Степана Бандери: Документи й матеріали / Редактор і упорядник Микола Посівнич. - Тернопіль: Астон, 2008. - 448 с.
7. З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. - 2000. - №1. (Спецвипуск).
8. Малаков Д. Оті два роки... у Києві при німцях. – К., 2002.
9. Невигадане. Усні історії остарбайтерів/ Авт.-упоряд., ред., вступ, ст. Г. Г. Грінченко. - Харків: Видавничий Дім «Райдер», 2004. — 236 с.
10. Органи Радянської Державної Безпеки у 1939 – червні 1941 р. Документи ГДА СБУ. / Упоряд. В. Даниленко, С. Кокін. – К., 2009.
11. Поєднання через важку пам'ять. Волинь 1943. - Люблін, 2012. - 396 с.
12. Спогади-терни. Про моє життя німецьке...: Спогади про перебування на примусових роботах у нацистській Німеччині. — Харків: Право, 2008. — 448 с.
13. Спалені села і селища Чернігівщини в 1941–1943 роках: злочини проти цивільного населення. Збірник документів і матеріалів. - Чернігів: Видавництво Десна Поліграф, 2013. – 224 с.
14. Степан Бандера у документах радянських органів державної безпеки (1940–1950). У 2-х т. / Упоряд. В. Сергійчук. – К., 2009.
15. Феттіх Н. Київський щоденник. 3.ХІІ. 1941 — 19.І. 1942. - К., 2004. - 172 с.

Дослідження

16. Веденєєв Д.В., Биструхін Г.С. Меч і тризуб. Розвідка і контр-розвідка руху українських націоналістів та УПА (1920–1945). – К., 2006.
17. Вронська Т.В. В умовах війни: життя та побут населення міст України (1943–1945). – К., 1995.
18. Голубенко І. Коли ми вмирили, нам дзвони не грали: ОУН - УПА в боротьбі за державність України (1942-1953 рр.) //Дзвін. 1993. №2-9.
19. Дужий П. Роман Шухевич – політик, воїн, громадянин. – Л., 1998.
20. Каліщук О. Українсько-польське протистояння на Волині та в Галичині у роки Другої світової війни: науковий та суспільний дискурси / О. М. Каліщук. - Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2013. - 510 с.
21. Король В.Ю. Україна в період Другої світової війни (1939–1945 рр.). – К., 2000.
22. Косик. В. Україна і Німеччина в Другій світовій війні. Париж; Нью-Йорк; Львів, 1993.- 660 с.
23. Левітас Ф. Євреї України в роки Другої світової війни. – К., 1997.
24. Малкош В. Українська дивізія “Галичина” в світлі “легіонової” політики ХХ сторіччя. - Івано-Франківськ, 2007.
25. Мірчук П. Українська повстанська армія 1942-1945 рр.: Документи і матеріали. — Львів, 1991.
26. Муковський І.Т., Лисенко О.Є. Звитяга і жертвність. К.: 1997. – 568 с.
27. Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія. Колективна монографія. – К., 2005.
28. Патриляк І.К. Легіони українських націоналістів (1941–1942рр.): історія виникнення та діяльності. – К., 1999.
29. Патриляк І.К., Боровик М.А. Україна в роки Другої світової війни: спроба нового концептуального погляду. - Ніжин: Видавець П.П, Лисенко М.М., 2010. - 590 с.
30. Потічний П. УПА та німецька адміністрація //Сучасність. 1993. Ч. 12. С 67—77.
31. Русначенко А. Народ збурений. Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії. – К., 2002.
32. Сергійчук В. Новітня каторга. Військовополонені та інтерновані Другої світової в УРСР. — Київ: Українська Видавнича Спілка, 2001. — 188 с.
33. Українська повстанська армія. Історія нескорених. - Львів, 2007. - 352 с.

Практичне заняття 3.

Тема 8. Україна в період десталінізації. Відлига (1953 - 1964 рр.).

1. Основні риси соціально-економічного розвитку УРСР у період “відлиги”.
Охарактеризуйте за монографією “Баран В. Україна 1950-1960 рр.: Еволюція тоталітарної системи. — К., 1996”.
2. Суспільно-політичне життя та політична боротьба.
Дослідіть за виданням “Доповідь на закритому засіданні ХХ з’їзду КПРС “Про культ особи і його наслідки”.
3. Духовне життя в Україні: основні тенденції та характерні риси. “Шестидесятники”.
Антицерковна кампанія.
Охарактеризуйте за виданням “Радянські органи державної безпеки в Україні (1918–1991 рр.): історія, структура, функції: Матеріали круглого столу, 19 грудня 2013 р., м. Київ / Упоряд.: О. Г. Бажан, Р. Ю. Подкур. – К.: Інститут історії України НАН України, 2014. – 469 с.”.
4. Повсякдення в хрущовську епоху.
Дослідіть за виданням “Соціальні трансформації в Україні: пізній сталінізм і хрущовська доба: Колективна монографія / Відп. ред. В.М. Даниленко; ред.-упоряд. Н.О. Лаас. — Київ: Інститут історії України НАН України, 2015. — 698 с.”.

Семинар 7

Тема 9. Україна в період застою і кризи радянського суспільства (1964 – 1985 рр.). Україна в період перебудови і незалежності (1985-1991 рр.).

1. Соціально-економічний розвиток УРСР. Реформа Лібермана-Косигіна: мета і реалізація.
2. Суспільно-політичне життя: „стабілізація” та неосталінізм.
3. Опозиційний рух 1960 – початку 1980 років в Україні.
4. Наростання кризових явищ в освіті, науці і культурі. Повсякденний спротив.
5. Причини і зміст перебудови. Демократизація суспільства.
6. Багатопартійність та еволюція національного руху в Україні.
7. Економічна і соціальна криза: причини і наслідки.
8. Національно-культурне відродження.

Документи

1. Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація // Вітчизна. — 1990. — № 5.
2. Лук'яненко Л. Не дам загинуть Україні. — К., 1994.
3. Політичні протести й інакодумство в Україні (1960-1990): Документи і матеріали / Упор. В. М. Даниленко. - К. : Смолоскип, 2013. - 736 с.
4. Чорнобиль. Документи Оперативної групи ЦК КПУ (1986–1988) / Упоряд.: О. В. Бажан, О. Г. Бажан, Г. В. Боряк, С. І. Власенко. – К.: Інститут історії України НАН України, Центральний державний архів громадських об'єднань України, 2017. – 830 с.

Дослідження

5. 25 років незалежності: нариси історії творення нації та держави / [Г. В. Боряк (кер. авт. кол.), В. В. Головка (координатор проекту), В. М. Даниленко, С. В. Кульчицький, О. М. Майборода, В. А. Смолій (відп. Ред.), Л. Д. Якубова, С. О. Янішевський] ; НАН України ; Ін-т історії України. – К. : Ніка-Центр, 2016. – 796 с.
6. Бажан О.Г., Данилюк Ю.З. Опозиція в Україні (друга половина 50-х – 80-ті рр. ХХ ст.) / НАН України. Інститут історії України. – К.: Рідний край, 2000.
7. Баран В. Україна після Сталіна: Нариси історії 1953-1985 рр. - Львів, 1992.
8. Гончарук Г. І. Народний Рух України. Історія. - Одеса: Астропринт, 1997. - 380 с.
9. Даниленко В. М. Україна в 1985-1991 рр.: остання глава радянської історії / НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2018. – 278 с.
10. Декларація про державний суверенітет України. Історія прийняття, документи, свідчення. - Житомир, 2010. - 868 с.
11. Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960-80-х років.- К.: Либідь. 1995.- 224 с
12. Касьянов Г. Україна 1991-2007: нариси новітньої історії / НАН України. Інститут історії України. - К.: Наш час, 2008. - 432 с.
13. Лисяк-Рудницький І. Політична думка українських радянських дисидентів // Історичні есе. К.: 1994. Т. 2. - С. 477-488.
14. Обертас О. Український самвидав: літературна критика та публіцистика (1960-і - початок 1970-х років) / Передм. М. Коцюбинської; післям. О. Зінкевича. - К.: Смолоскип, 2010. - 300 с.
15. Снайдер Тімоті. Перетворення націй. Польща, Україна, Литва, Білорусь 1569-1999. Пер. з англ. - К.: ЛУХ І ЛІТЕРА, 2012. - 464 с.
16. Шліхта Н. Історія радянського суспільства: Курс лекцій. - Харків, 2015.

Практичне заняття 4.

Тема 10. Україна в умовах незалежності (1991 -2023 рр.).

1. Державотворчий процес в незалежній Україні.
Дослідіть народний виступ за виданням: “Майдан від першої особи. 45 історій Революції гідності. - К., Український інститут національної пам'яті.”

2. Українські політичні партії та їх класифікація.
3. Зовнішньополітичне становище України (1991-2019 рр.).
4. Економічні процеси в незалежній Україні.

Дослідіть 2-4 питання за виданням: “25 років незалежності: нариси історії творення нації та держави / [Г. В. Боряк (кер. авт. кол.), В. В. Головка (координатор проекту), В. М. Даниленко, С. В. Кульчицький, О. М. Майборода, В. А. Смолій (відп. Ред.), Л. Д. Якубова, С. О. Янішевський] ; НАН України ; Ін-т історії України. – К. : Ніка-Центр, 2016. – 796 с.” та “Касьянов Г. Україна 1991-2007: нариси новітньої історії / НАН України. Інститут історії України. - К.: Наш час, 2008. - 432 с.”.

5. “Помаранчева революція” та “Революція гідності”: причини, події, наслідки.

Дослідіть основні події і наслідки “Помаранчева революція” за виданням: “25 років незалежності: нариси історії творення нації та держави / [Г. В. Боряк (кер. авт. кол.), В. В. Головка (координатор проекту), В. М. Даниленко, С. В. Кульчицький, О. М. Майборода, В. А. Смолій (відп. Ред.), Л. Д. Якубова, С. О. Янішевський] ; НАН України ; Ін-т історії України. – К. : Ніка-Центр, 2016. – 796 с.”.

Дослідіть події і результати “Революція гідності” за виданням: “Майдан від першої особи. 45 історій Революції гідності. - К., Український інститут національної пам’яті”.

6. Українсько-російські відносини у 1991-2013 рр.

Складіть таблицю про основні події за виданнями: “Гай-Нижник П. П. Росія проти України (1990–2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення / Павло Гай-Нижник. – К.: «МП Леся», 2017. – 332 с.” та “Майдан від першої особи. 45 історій Революції гідності. - К., Український інститут національної пам’яті”.

7. Російсько-українська війна 2014-2023 рр.

Документи

1. Майдан від першої особи. 45 історій Революції гідності. - К., Український інститут національної пам’яті.

Дослідження

2. 25 років незалежності: нариси історії творення нації та держави / [Г. В. Боряк (кер. авт. кол.), В. В. Головка (координатор проекту), В. М. Даниленко, С. В. Кульчицький, О. М. Майборода, В. А. Смолій (відп. Ред.), Л. Д. Якубова, С. О. Янішевський] ; НАН України ; Ін-т історії України. – К. : Ніка-Центр, 2016. – 796 с.
3. Гай-Нижник П. П. Росія проти України (1990–2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення / Павло Гай-Нижник. – К.: «МП Леся», 2017. – 332 с.
4. Стельчик С. Імперія пам’яті: Російсько-українські стосунки в радянській історичній уяві. – К., 2008.
5. Касьянов Г. Історична політика 1990-х — поч. ХХІ ст.: Україна та пострадянський простір. - К., 25 с.
6. Касьянов Г. Система владних відносин у сучасній Україні: групи інтересу, клани та олігархія // УДЖ. - с. 160-180.
7. Касьянов Г. Україна 1991-2007: нариси новітньої історії / НАН України. Інститут історії України. - К.: Наш час, 2008. - 432 с.
8. Ковпак Л. В. Соціально-побутові умови життя населення України в другій половині ХХ ст. (1945-2000 рр.). – К., 2003.

<i>Критерії оцінювання семінарського заняття</i>	
9-10 балів	– відмінно, студент глибоко і міцно засвоїв матеріал, вичерпно, грамотно оформив роботу.
7-8 балів	– добре, студент твердо знає матеріал, не допускає істотних неточностей при відповіді на поставлені питання.
4-6 бали	– задовільно, студент знає тільки основний матеріал, але не засвоїв його деталей, допускає неточності при оформленні та відповіді на поставлені питання.
0-3 бали	– незадовільно, студент не знає матеріалу, допускає істотні помилки при оформленні та відповіді на поставлені питання.

<i>Критерії оцінювання практичного заняття</i>	
9-10 балів	– відмінно, студент глибоко і міцно засвоїв матеріал, вичерпно, грамотно оформив роботу.
7-8 балів	– добре, студент твердо знає матеріал, не допускає істотних неточностей при відповіді на поставлені питання.
4-6 бали	– задовільно, студент знає тільки основний матеріал, але не засвоїв його деталей, допускає неточності при оформленні та відповіді на поставлені питання.
0-3 бали	– незадовільно, студент не знає матеріалу, допускає істотні помилки при оформленні та відповіді на поставлені питання.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	2	2	3	3	3	3	2	2
Відвідування семінарських занять	1	2	2	3	3	1	1	1	1
Відвідування практичних занять	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Відвідування лабораторних занять	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Робота на семінарському занятті	10	2	20	3	30	1	10	1	10
Робота на практичному занятті	10	1	10	1	10	1	10	1	10
Лабораторна робота	10	-	-	-	-	-	-	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	5	2	10	3	15	3	15	2	10
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25
Разом		-	75	-	87	-	65	-	59
Максимальна кількість балів:						286			
Розрахунок коефіцієнта:						60:286=0,209			

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Розділи (обсяг в годинах)	Вид контролю	Бали
Змістовий модуль I. Українська національна революція (1917 – 1921 рр.).		
Тема 1. Українська революція: доба Центральної Ради. Гетьманський режим.	Опрацювання монографії по темі	5
Тема 2. Друга УНР періоду Директорії. Західноукраїнська народна республіка	Опрацювання монографії по темі	5
Змістовий модуль II Українські землі в складі СРСР (1921-1939 рр.). Українські землі в складі Польщі, Румунії та Чехословаччини (1921-1939 рр.).		

Тема 3. Україна в складі СРСР у 1920 роках.	Опрацювання монографії по темі	5
Тема 4. Сталінська модернізація радянської України	Опрацювання монографії по темі	5
Тема 5. Західноукраїнські землі в 1920-1930 роках. Культура і церква в Україні в 1920-1930 роках	Опрацювання монографії по темі	5
Змістовий модуль III. Україна в роки Другої світової війни (1939 -1945 рр.). Україна у період пізнього сталінізму. Період десталінізації. “Відлига”. (1945-1964 рр.).		
Тема 6. Україна в роки Другої світової війни (1939 – 1945 рр.).	Опрацювання монографії по темі	5
Тема 7. Україна у період пізнього сталінізму (1945 -1953 рр.).	Опрацювання монографії по темі	5
Тема 8. Україна в період десталінізації. Відлига (1953 - 1964 рр.).	Опрацювання монографії по темі	5
Змістовий модуль IV. Часи застою і кризи радянського суспільства (1964-1985 рр.). Україна в період перебудови і незалежності (1985-1991 рр.). Україна в умовах незалежності (1991 -2023 рр.).		
Тема 9. Україна в період застою і кризи радянського суспільства (1964 – 1985 рр.). Україна в період перебудови і незалежності (1985-1991 рр.).	Опрацювання монографії по темі	5
Тема 10. Україна в умовах незалежності (1991 - 2023 рр.)	Опрацювання монографії по темі	5
Разом: 40 год.	Разом: 50 балів	

При підготовці до семінару студенти повинні вивчити та зрозуміти лекційний матеріал, опрацювати документальні джерела, наукову літературу з теми. Під час самостійної підготовки студент повинен ретельно опрацювати одну з монографій зі списку рекомендованої літератури, ознайомитись з основними підходами вітчизняних та зарубіжних істориків до питань які виносяться на обговорення.

Студент, який готує виступ з повідомленням, повинен визначити питання, які він розглядатиме в своєму виступі, розкрити зміст та основні положення свого повідомлення, доповіді.

Важливо щоб під час самостійної роботи студенти правильно проводили аналіз явищ, подій і в остаточному підсумку могли виділити їх найбільш суттєві компоненти, робити узагальнення. Спроможність студента до узагальнення й уміння виділити головне і зосередити на цьому увагу є ознакою того, що він опанував важливими прийомами розумової діяльності, може творчо працювати.

Формами самостійної роботи можуть бути: аналіз архівних та опублікованих історичних джерел, опрацювання спеціальної літератури. Основою самостійної роботи є вивчення рекомендованої літератури. При цьому необхідно зрозуміти і запам'ятати не текст взагалі, а головне, найбільш істотне, узагальнюючі висновки.

<i>Критерії оцінювання самостійної роботи</i>		
№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів
1	Глибина і повнота розкриття завдань	2 бали
2	Повнота використання рекомендованої літератури	1 бали
3	Обґрунтування висновків	0,5 бали
4	Грамотність, стиль викладу, оформлення роботи	1 бал
5	Обсяг виконаної роботи	0,5 бал

6.3 **Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.**

Форма проведення модульного контролю: виконання письмового завдання, спрямованого на формування творчих здібностей, здатності до узагальнень та надання самостійних оцінок подіям та явищам. Максимальна кількість балів за кожну роботу дорівнює 25 балам.

<i>Критерії оцінювання модульного контролю</i>	
24-25 балів	– відмінно, студент глибоко і міцно засвоїв матеріал, вичерпно, грамотно оформив роботу.
15-19 балів	– добре, студент твердо знає матеріал, не допускає істотних неточностей при відповіді на поставлені питання.
10-14 бали	– задовільно, студент знає тільки основний матеріал, але не засвоїв його деталей, допускає неточності при оформленні та відповіді на поставлені питання.
0-9 бали	– незадовільно, студент не знає матеріалу, допускає істотні помилки при оформленні та відповіді на поставлені питання.

6.4 **Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.**

Формою семестрового контролю є екзамен.

Критерії оцінювання іспиту

35–40 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
30-35 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
20-30 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
15-20 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності

9-15 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
0-9 балів	Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

6.5 Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю

1. Лютнева революція в Росії і Україна.
2. Виникнення Центральної Ради: склад, соціальна та партійна база.
3. Універсали Центральної Ради та їх значення.
4. Перша радянсько-українська війна. Утворення Радянської УНР
5. Брестський мир і Україна. Окупація України австро-угорськими військами.
6. Проголошення Української Народної Республіки (УНР). Зміст та значення III Універсалу.
7. Внутрішня та зовнішня політика гетьмана П. Скоропадського.
8. Друга УНР. Прихід до влади Директорії.
9. Друга радянсько-українська війна. Причини втрати Україною національної державності.
10. Утворення ЗУНР. Причини і результат польсько-української війни. Акт Злуки
11. Підсумки та уроки Української революції 1917-1921 рр.
12. Встановлення більшовицького режиму в Україні: три завоювання.
13. «Воєнний комунізм» в Україні.
14. Україна в роки НЕПу: основні ознаки.
15. Політика “коренізації” та “українізації” в Україні: мета, реалізація і наслідки.
16. Основні завдання та напрямки “сталінської” модернізації України.
17. Індустріалізація та колективізація: форми, етапи і наслідки.
18. Причини і наслідки голодомору-геноциду в Україні 1932-1933 рр.
19. Ідеологічний і політичний зміст “сталінізму”.
20. Українські землі у територіальних змінах після Першої світової війни.
21. Українські землі у складі Другої Речі Посполитої: економічні і політичні процеси.
22. Український національний рух західноукраїнських земель у 1920-1930 рр.
23. Українські землі у складі Румунії у міжвоєнну добу.
24. Українські землі у складі Чехословаччини у міжвоєнну добу.
25. Карпатська Україна і геополітичні зміни у Східній Європі у кінці 1930 рр.
26. Літературно-мистецькі угруповання в радянській Україні у 1920 рр.
27. Діяльність і доля УАПЦ.
28. Репресії в радянській Україні в кінці 1920 — в першій половині 1930 рр.
29. “Великий терор” 1937-1938 рр. В радянській Україні.
30. “Розстріляне відродження”: події і дійові особи.
31. Українське питання напередодні та на початку Другої світової війни.
32. Радянсько-німецькі договори 1939 р. та входження радянська західноукраїнських.
33. Захоплення німецькими військами та їх союзниками України: причини і наслідки.
34. Окупаційний режим в Україні та реакція населення. Повсякденне життя у період Другої світової війни.
35. Радянський партизанський рух і підпілля у 1941 – 1944 рр.
36. Націоналістичний рух опору в Україні: ОУН та УПА.
37. Внесок України у перемогу в Другій світовій війні.

38. Зміни кордонів та переселення українців після Другої світової війни.
39. Операція “Вісла”.
40. Темпи і наслідки відбудови економіки України.
41. Причини, хід і наслідки голоду 1946-1947 рр.
42. Друга хвиля радянзації в західноукраїнських землях у післявоєнний період.
43. Продовження боротьби ОУН і УПА у західноукраїнських землях у повоєнний час.
44. Основні ідеологічні кампанії у післявоєнний період: загальносоюзні тенденції та особливості в Україні.
45. Культура України під ідеологічним тиском у післявоєнний період.
46. “Відлига”: обґрунтування поняття.
47. Зміст і форми лібералізації суспільно-політичного життя в Україні у 1950 — 1960 рр.
48. Реформи в економіці в часи М. Хрущова: причини і наслідки.
49. Повсякдення людини у 1950 — 1960 рр.
50. “Шестидесятники”: постаті, досягнення, доля.
51. Особливості радянського політичного режиму у 1960-1980 рр.
52. Досягнення і втрати соціально-економічному розвитку республіки у 1960-1980 рр.
53. Спроби реформ у 1960-1980 рр.
54. Дисидентський рух в Україні у 1960-х – 1980-х роках: основні напрямки та тенденції розвитку. Діяльність Української Гельсінської групи.
55. “Перебудова” і розгортання українського національно-демократичного руху. Формування багатопартійності в Україні в кінці 1980 – на початку 1990 рр.
56. Проголошення незалежності: шлях і наслідки.
57. Економічна та соціальна криза 1990 рр.: причини і наслідки.
58. Основні події політичного життя у незалежній Україні.
59. Зовнішня політика незалежної України. Сучасне геополітичне становище України.
60. “Революції” у незалежній Україні: причини, хід, наслідки.

6.6 Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання - незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична картка дисципліни

Разом: 120 год., із них: лекції – 20 год., семінарські заняття – 14 год., практичні заняття - 8 год.,
модульний контроль – 8 год., самостійна робота – 40 год.,
семестровий контроль - 30 год.

Модулі (назви, бали)	Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3			Змістовий модуль 4	
	Т.1	Т.2	Т.3	Т.4	Т.5	Т.6	Т.7	Т.8	Т.9	Т.10
Лекції (теми, бали)	Л. 1 (1 б.)	Л. 2 (1 б.)	Л. 3 (1 б.)	Л. 4 (1 б.)	Л. 5 (1 б.)	Л. 6 (1 б.)	Л. 7 (1 б.)	Л. 8 (1 б.)	Л. 9 (1 б.)	Л. 10 (1 б.)
Семінарські заняття (теми, бали)	С.1 (11 б.)	С.2 (11 б.)	С.3 (11 б.)	С.4 (11 б.)	С.5 (11 б.)	С.6 (11 б.)			С.7 (11 б.)	
Практичні заняття (теми, бали)	П.1 (11 б.)				П.2 (11 б.)			П.3 (11 б.)		П.4 (11 б.)
Самостійна робота (теми, бали)	СР до Т.1 (5 б.)	СР до Т.2 (5 б.)	СР до Т.3 (5 б.)	СР до Т.4 (5 б.)	СР до Т.5 (5 б.)	СР до Т.6 (5 б.)	СР до Т.7 (5 б.)	СР до Т.8 (5 б.)	СР до Т.9 (5 б.)	СР до Т.10 (5 б.)
Модульний контроль (бали)	МКР 1 (25 б)		МКР 2 (25 б)			МКР 3 (25 б)			МКР 4 (25 б)	
Підсумковий Контроль	Екзамен (40 б)									

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Документи. Спогади.

1. Архів Розстріляного Відродження: матеріали архівно-слідчих справ українських письменників 1920-1930-х років / Упорядкування, передмова, примітки та коментарі Олександра й Леоніда Ушкалових. - К.: Смолоскип, 2010. - 456 с.
2. В'ятрович В.М. Історія з грифом «Секретно». — Львів: Центр досліджень визвольного руху, 2011. — 328 с., іл.
3. Великий терор в Україні. “Куркульська операція” 1937-1938 рр.: у 2-х частинах / Упоряд. Сергій Кокін, Марк Юнге. - К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2010.
4. Від Полісся до Карпат. Карпатський рейд Сумського партизанського з'єднання під командуванням С.А. Ковпака. – К., 2005.
5. Визвольні змагання очима контррозвідника. (Документальна спадщина Миколи Чеботаріва): Науково-документальне видання / Вст. стаття: В. Сідак. — К.: Темпора, 2003 — 288 с.
6. Володимир Іванович Вернадський. Листування з українськими вченими. [Текст].Кн. 1: Листування: А–Г. — К., 2011. — 824 с.; Кн. 2: Листування: Д–Я. Ч. 1: Д–Н.-К., 2012.-708 с.; Кн. 2: Листування: Д–Я. Ч. 2: О–Я.-К., 2012.-692 с.
7. Всеволод ПЕТРИВ. Спомини з часів української революції (1917-1921). Режим доступу: <http://lib.rus.ec/b/236269/read>
8. Генерал Мирон Тарнавський. Спогади. - Львів: “Червона калина”, 2008. - 168 с.
9. Голод 1921-1923 років на Україні: Зб. документів і матеріалів.- Київ,1993.
10. Голод 1932 – 1933: злочин влади – трагедія народу: документи і матеріали / Держ. ком. арх. України, Центральний державний архів державних об'єднань України; [ред. кол. :О.А. Удод (голова); упоряд. В.С. Лозицький]. – К., 2008. – 499 с.
11. Голодомор в Україні 1932 -1933 рр. за документами Політичного архіву Міністерства закордонних справ Федеративної Республіки Німеччина / Національний інститут стратегічних досліджень; упоряд. А.І. Кудряченко.- К., 2008. – 335 с.
12. Горліс-Горський Ю.. “Ми ще повернемося!”: Спогади. Повість. Поезії. Документи. Листування. Бібліотека Історичного клубу “Холодний Яр”. - Київ: Історичний клуб “Холодний Яр”; Вінниця: ДП “Державна картографічна фабрика”, 2012. - 432 с.
13. Гриневич В.А., Гриневич Л.В. Слідча справа головнокомандувача радянських військ в Україні М.А. Муравйова: Документована історія. - К.: Інститут історії України НАН України, 2001. - 336 с.
14. Гуменна Д. Дар Евдотеї. Іспит Пам'яті. - Кн. 1. Київські кручі. - Балтимор, Торонто: “Смолоскип”, 1990. - 306 с.
15. Гуцуляк М. Перший листопад 1918 року на західних землях України. - К.: “Либідь”, 1993. - 408 с.
16. Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки. 1918 – 1920: Документи і матеріали: У 2 т. – Київ,2006.
17. Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація // Вітчизна. — 1990. — № 5.
18. Довженко О. Зачарована Десна... Щоденник (1941–1956). – К., 1995.
19. Довженко О. П. Сторінки Щоденника (1941-1956) — К.: Вид-во гуманіт. л-ри, 2004. — 384 с.
20. Довженко без гриму: Листи, спогади, архівні знахідки. К.: Комора, 2014. - 472 с.
21. Донцов Д.І. Рік 1918, Київ: Документально-художнє видання/ Упоряд.: К. Ю. Галушко. — К.: Темпора, 2002 .-208 с .:іл.
22. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914-1920 роки). - Київ, 2007.
23. Дорошенко Д. Стежками Холодноярськими. Спогади 1918-1923. - Філадельфія, 1973. - 206 с.

24. Другий Всеукраїнський Православний Церковний Собор УАПЦ. 17–30 жовтня 1927 року. Документи і матеріали. Упорядники С.І. Білокінь, І.М. Преловська, І.М. Старовойтенко. - К., 2007. - 699 с.
25. Другий зимовий похід, або Листопадовий рейд / Упорядник О. Веремійчик. - К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2006. - 248 с.
26. Єфремов С. О. Щоденники, 1923-1929. - К.: ЗАТ «Газета «РАДА», 1997. - 848 с.: іл. - (Серія «Мемуари»).а», 2012. — 1087 с. : іл.
27. Життя і діяльність Степана Бандери: документи й матеріали / Редактор і упорядник Микола Посівнич. - Тернопіль: Астон, 2008. - 448 с., іл.
28. Кедровський В. 1917 рік. - Вінніпег: Тризуб, 1967. - 526 с.
29. Конгрес Українських Націоналістів 1929 р.: Документи і матеріали / Упоряд. В. Муравський; НАН України. ЛНБ ім. В. Стефаника; Центр досліджень визвольного руху. - Львів, 2006. - 420 с.
30. Костюк Г. Зустрічі і прощання: Спогади у двох книгах / Передм. С. Жулинського. - К.: Смолоскип, 2008. - Кн. 1. - 720; Кн. 2.
31. Кудлай О.Б. Українська Центральна Рада. Протоколи II–IV сесій. Документи. (Квітень–жовтень 1917 р.). – К.: Інститут історії України НАН України, 2015. – 222 с.
32. Левицький О. Галицька армія на Великій Україні. Спомин з часу від липня до грудня 1919. - Відень, 1921. - 194 с.
33. Мазепа І. Україна в огні й бурі революції. - К.: Темпора, 2003. - 608 с.
34. Майстренко І. Історія мого покоління. Спогади учасника революційних подій в Україні. - Едмонтон: Канадський інститут Українських Студій, Альбертський університет, 1985. - 416 с.
35. Макар В. Береза Картузька (спомини з 1934-35 рр.). Торонто: Ліга визволення України, 1956. - 204 с.
36. Михайло Грушевський: Фотоальбом / Авт. тексту Л.В. Решодько. - К.: Україна, 1996. - 140 с.
37. Остання адреса. До 60-річчя соловецької трагедії. — Київ: Сфера. Том 1 — 1997. Том 2 — 1998. Том 3 — 1999.
38. Павлоградське повстання 1930. Документи і матеріали / Упоряд. В.М. Даниленко. - К.: Український письменник, 2009. - 379 с.
39. Партийно-радянське керівництво УСРР під час голодомору 1932–1933 рр.: Вожді. Працівники. Активісти. Збірник документів та матеріалів / Упоряд. В. Васильєв, Н. Верт, С. Кокін. – К.: Інститут історії України НАН України, 2013. – 444 с.
40. Політичні протести й інакодумство в Україні (1960-1990): Документи і матеріали / Упор. В. М. Даниленко. - К. : Смолоскип, 2013. - 736 с.
41. Полонська-Василенко Н. Спогади. - К.: Вид. Дім “Києво-Могилянська академія”, 2011. - 591 с.
42. Польша та Україна у тридцятих – сорокових роках ХХ століття. Невідомі документи з архівів спеціальних служб. Том 8. Великий Терор. Польська операція 1937–1938. Частина друга. - Варшава – Київ, 2010. - 1983 с.
43. Роман Шухевич у документах радянських органів державної безпеки (1940-1950). - К.: ПП Сергійчук М.І., 2007. - Т.1. - 640 с.; Т.2. - 584 с.
44. Справа «Польської Організації Військової» в Україні. 1920–1938 рр. / Упоряд.: С. А. Кокін, Р. Ю. Подкур, О. С. Рубльов. – К.: Головна редколегія науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією», 2011. – 472 с.
45. Справа «Української філії Трудової селянської партії» / Упоряд.: Т. Ф. Григор'єва, В. І. Очеретянко. – К.: Головна редколегія «Реабілітовані історією», 2010. – 368 с.
46. Степан Бандера у документах радянських органів державної безпеки (1940–1950). У 2-х т. / Упоряд. В. Сергійчук. – К., 2009.
47. Україна у ХХ столітті: Збірник документів і матеріалів (1900-2000) / Упоряд. А.Г.Слюсаренко та ін. - К., 2000.

48. Україна. 1919 рік: М. Капустянський “Похід Українських армій на Київ-Одесу в 1919 році”. Є. Маланюк “Уривки зі спогадів”. Документи та матеріали: Документально-наукове видання / Передм. Я. Тинченко. - К.: Темпора, 2004. - 558 с.
49. Українська інтелігенція і влада: Зведення секретного відділу ДПУ УСРР 1927- 1929 рр. і Упоряд.: В. М. Даниленко. — К.: Темпора, 2012. — 756 с.
50. Христюк П. Записки і матеріали до історії української революції 1917-1920 рр. Т. 1-4. - Нью-Йорк: Вид-во Чарторийських, 1969.
51. Чикаленко Є. Щоденник (1918-1919). К.: Темпора, 2011. - 424 с.
52. Чорнобиль. Документи Оперативної групи ЦК КПУ (1986–1988) / Упоряд.: О. В. Бажан, О. Г. Бажан, Г. В. Боряк, С. І. Власенко. – К.: Інститут історії України НАН України, Центральний державний архів громадських об'єднань України, 2017. – 830 с.

Література

Основна:

1. 25 років незалежності: нариси історії творення нації та держави / [Г. В. Боряк (кер. авт. кол.), В. В. Головка (координатор проекту), В. М. Даниленко, С. В. Кульчицький, О. М. Майборода, В. А. Смолій (відп. Ред.), Л. Д. Якубова, С. О. Янішевський] ; НАН України ; Ін-т історії України. – К. : Ніка-Центр, 2016. – 796 с.
2. Адміністративно-територіальний устрій України. Історія. Сучасність. Перспективи. - К., 2009. - 616 с.
3. Влада і суспільство в Україні. Історичний контекст / Відп. Ред. В.А. Смолій. — К.: НАН України, Інститут історії України, 2013. — 506 с.
4. Граціозі А. Війна і революція в Європі, 1905-1956 рр. / Пер. з іт. М. Прокопович; Передм. А. Граціозі. - К.: Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2005. - 350 с.
5. Грицак Я. Нарис історії України: Формування модерної української нації XIX-XX ст. К., 1996.
6. Дорошенко Дмитро Іванович Історія України, 1917-1923. В 2-х т.: Документально-наукове видання/Упоряд.: К.Ю. Галушко. - К.: Темпора, 2002. - 320 с.
7. Касьянов Г. Україна 1991-2007: нариси новітньої історії / НАН України. Інститут історії України. - К.: Наш час, 2008. - 432 с.
8. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. В 2 т. Том 2 / Пер. з англ. У. Гавришків, Я. Грицака. – Київ: Основи, 1994. – 573 с.
9. Литвин В. Історія України: Підручник. - К.: Наукова думка, 2006. - 728 с.
10. Магочій П.-Р. Ілюстрована історія України. - К.: Критика, 2012. - 447 с.
11. Нариси історії Української революції 1917-1921 років. У двох кн. - К.: Наукова думка, 2012.
12. Політичний терор і тероризм в Україні. XIX—XX ст. Історичні нариси / Д.В. Архірейський, О.Г. Бажан, Т.В. Бикова та ін. Відповід. ред. В.А. Смолій. — К.: Наук. думка, 2002. — 952 с.
13. Попович М. Червоне століття. - К.: АртЕк, 2005. - 888 с.
14. Шліхта Н. Історія радянського суспільства : Курс лекцій. - Харків, 2015.
15. Яковенко Н. Вступ до історії. - К.: Критика, 2007. - 376 с.

Додаткова:

8. Адміністративно-територіальний устрій України. Історія. Сучасність. Перспективи. - К., 2009. - 616 с.
9. Бажан О.Г., Данилюк Ю.З. Опозиція в Україні (друга половина 50-х – 80-ті рр. XX ст.) / НАН України. Інститут історії України. – К.: Рідний край, 2000.
10. Безручко О. Олександр Довженко: розсекречені документи спецслужб. - К.: Сучасний письменник, 2008. - 232 с.
11. Білокінь С. І. Бойчук та його школа / Авт.-упоряд. С. І. Білокінь. – К.: Мистецтво, 2016. – 256 с.

12. Бойко О.Д. Нариси життя Києва. 1919 рік: політика і повсякденність. – К.: Інститут історії України НАН України, 2015. – 143 с.
13. Бондарчук П. М. Релігійна свідомість віруючих УРСР (1940–1980-і роки): повсякденні прояви, трансформації. – К.: Інститут історії України НАН України, 2012. – 322 с.
14. Васильєв В. Політичне керівництво УРСР і СРСР: динаміка відносин центр–субцентр влади (1917–1938). — К.: Інститут історії України НАН України, 2014. — 376 с.
15. Великий голод в Україні 1932 – 1933 рр.: у 4-х Т. Т. 4 / Наук. ред. С. В. Кульчицький. – К., 2008. – 840 с.
16. Верменич Я.В., Андрощук О.В. Зміни адміністративно-територіального устрою України ХХ-ХХІ ст. – К.: Інститут історії України НАН України, 2014. – 182 с.
17. Веселова О. М. , Марочко В. І. Голодомори на Україні 1921-1923, 1932-1933, 1946-1946 років: Злочини проти народу. – К.- Нью-Йорк, 2000. – 265 с.
18. Веденєєв Д.В., Биструхін Г.С. Меч і тризуб. Розвідка і контррозвідка руху українських націоналістів та УПА (1920–1945). – К., 2006.
19. Винниченко І.І. Україна 1920-1980-х: депортації, заслання, вислання. - К.: Рада, 1994. - 126 с.
20. Відносини держави, суспільства і особи під час створення радянського ладу в Україні (1917–1938 рр.). Колективна монографія. Том 1. Відповідальний редактор В. Смолій. — К.: Інститут історії України НАН України, 2013. — 750 с.; Том 2. Відповідальний редактор В. Смолій. — К.: Інститут історії України НАН України, 2013. — 812 с.
21. Влада і суспільство в Україні. Історичний контекст / Відп. Ред. В.А. Смолій. — К.: НАН України, Інститут історії України, 2013. — 506 с.
22. Володимир Іванович Вернадський і Україна. Т. 1, кн. 1: Володимир Іванович Вернадський. Науково-організаційна діяльність (1918–1921). — К., 2011. — 699 с.
23. В'ятрович В. М. Друга польсько-українська війна. 1942-1947. - К.: Вид. дім. “Києво-Могилянська академія”. - 288 с.
24. В'ячеслав Липинський та його доба: Книга перша. Наукове видання. - Видання друге, доопрацьоване та доповнене. - Упорядники Т. Осташко, Ю. Терещенко. - Київ: Темпора, 2010. - 560 с.; іл.
25. Гай-Нижник П.П. УНР та ЗУНР: становлення органів влади і національне державотворення (1917-1920 рр.). - К.: “ЩеК”, 2010. - 304 с.
26. Гай-Нижник П. П. Росія проти України (1990–2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення / Павло Гай-Нижник. – К.: «МП Леся», 2017. – 332 с.
27. Галушко К. Український націоналізм. Короткий курс з історії України / Наук. ред. І. Гирич. – К., 2017. – 130 с.
28. Голубко В. Армія Української Народної республіки 1917-1918. Утворення та боротьба за державу. - Л.: Кальварія, 1997. - 257 с.
29. Граціози А. Війна і революція в Європі, 1905-1956 рр. / Пер. З іт. М. Прокопович; Передм. А. Граціозі. - К.: Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2005. - 350 с.
30. Гриневич Л. Голод 1928–1929 рр. у радянській Україні: монографія. — Київ: Інститут історії України НАН України, 2013. — 435 с.
31. Грицак Я. Страсті за націоналізмом. Стара історія на новий лад: Есеї. К., 2011.
32. Гжегож Мотика. Від волинської різанини до операції «Вісла». Польсько-український конфлікт 1943-1947 рр. Авторизований пер. з пол. А. Павлишина, післямова д.і.н. І. Ільюшина - К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2013.-360 с.
33. Даниленко В. Володимир Вернадський: віхи життя і творчості. - Київ-Вінниця: ТОВ “Нілан-ЛТД”, 2014. - 298 с.
34. Даниленко В. М. Україна в 1985-1991 рр.: остання глава радянської історії / НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2018. – 278 с.
35. Еплблом, Енн. Історія ГУЛАГу / Пер. з англ. А. Іщенко - К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006 - 511 с.

36. Єфіменко Геннадій. Статус УСРР та її взаємовідносини з РСФРР: довгий 1920 рік. Монографія. — Київ, Інститут історії України, 2012. — 367 с.
37. З порога смерті: Письменники України — жертви сталінських репресій/Авт. кол.: Бойко Л. С. та ін.— К.: Рад. Письменник, 1991.— Вип. I/Упоряд. О. Г. Мусієнко.—494 с.
38. Зайцев О. Український інтегральний націоналізм (1920–1930-ті роки): Нариси інтелектуальної історії. К., 2013.
39. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Львів, 2002.
40. Касьянов Г. Danse macabre: голод 1932-1933 років у політиці, масовій свідомості та історіографії (1980-ті — початок 2000-х). - К.: Наш час, 2010. - 271 с.
41. Касьянов Г. Незгодні: Українська інтелігенція в русі опору 1960-80-х рр. – К.: Либідь, 1995. – 224 с
42. Коваль Р. “Чорний Ворон: п’ять біографій / Бібліотека Історичного клубу “Холодний Яр” / Р. М. Коваль. - Київ: Історичний клуб “Холодний Яр”. - Кам’янець-Подільський: П П “Мошак М.І.”, 2013. - 96 с. - (Серія “Отаманія ХХ століття”. - Кн. 6).
43. Косик. В. Україна і Німеччина в Другій світовій війні. Париж; Нью-Йорк; Львів, 1993.- 660 с.
44. Кульчицький С. Сталінський «сокрушительный удар» 1932-1933 рр. - Київ: Темпора, 2013. - 316 с.
45. Кульчицький С.В. Російська революція 1917 року: новий погляд. - Київ, Інститут історії України, 2008. — 91 с.
46. Куромія Г. Свобода і терор у Донбасі: Українсько-російське прикордоння, 1870-1990-і роки. - К. Видавництво Соломії Павличко “Основи”, 2002. - 510 с.
47. Литвин С. Симон Петлюра у боротьбі за Самостійну Україну / К.: Смолоскип, 2018. - 680 с.
48. Марочко В. «Хроніка: голодомор в Україні 1932-1933 рр.».— К., 2008. — 293 с.
49. Марочко Василь. Територія Голодомору 1932-1933 рр. - Київ, 2014- 64 с.
50. Мартін Т. Імперія національного вирівнювання. Нації на націоналізм у Радянському Союзі (1923-1939 роки). - К.: Критика, 2013. - 640 с.
51. Мовчан О. М. Повсякденне життя робітників УСРР. 1920-ті рр. — К.: Інститут історії України НАН України, 2011. — 312 с.
52. Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу (1921–1928 рр.): Колективна монографія/ Відп. ред. С. В. Кульчицький: В 2 ч. — Ч 1. — К.: Інститут історії України НАН України, 2009. — 445 с.; Ч 2. — К.: Інститут історії України НАН України, 2010. — 382 с.
53. Обертас О. Український самвидав: літературна критика та публіцистика (1960-і - початок 1970-х років) / Передм. М. Коцюбинської; післям. О. Зінкевича. - К.: Смолоскип, 2010.-300 с.
54. Онобль Ерік. Революція 1917 року: французький погляд. 100 років тлумачень і репрезентацій; пер. з фр. А. Репа.2016. 248с.
55. Павленко Ю., Храмов Ю. Українська державність у 1917 – 1919 рр. – К.: 1995. – 264 с.
56. Патриляк І.К., Боровик М.А. Україна в роки Другої світової війни: спроба нового концептуального погляду. - Ніжин: Видавець П.П, Лисенко М.М., 2010. - 590 с.
57. Перепічка Є.В. Феномен Степана Бандери. - Львів: СПОЛОМ, 2008. - 736 с.
58. Пиріг Р. Я., Тельвак В. В. Михайло Грушевський: біографічний нарис. – К.: Либідь, 2016. – 576 с.
59. Плохій С. Великий переділ. Незвичайна історія Михайла Грушевського. - К.: Критика, 2011. - 600 с.
60. Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х – середина 1950-х рр.). У 2-х книгах, 3-х частинах. – Кн. 1, ч. 1–2 / Відп. ред. В.М. Даниленко. – Київ: Інститут історії України НАН України, 2010. – 351 с. (Серія «З історії повсякденного життя в Україні», т. II).
61. Портнов А. Наука у вигнанні: Наукова і освітня діяльність української еміграції в міжвоєнній Польщі (1919-1939). Харків: ХІФТ, 2008. 256 с.

